

ద్వితీయ కిరణము

కోహం - కః + అహం = కోహం-నేనెవరు?

సోహం - సః + అహం = సోహం = అది నేను.

నేను ఎవరు?

ఈ పాఠమును శ్రద్ధగా పఠించి అర్థముచేసుకొని అనుభవించినచో సకలవేదముల, వేదాంగముల, ఉపనిషత్తుల, పురాణేతిహాసముల సమగ్ర సమాహార సారాంశమైన శుద్ధాద్వైత ప్రతిపాదిత, సచ్చిదానంద సర్వవ్యాపక బ్రహ్మమేతాను, తానే బ్రహ్మము అనెడి ఆత్మ సాక్షాత్కారము - లేక - అపరోక్ష జ్ఞానము సిద్ధించి ధన్యులమయ్యెదము.

ఇది గురు శిష్య సంవాదమున నుండును.

గురువు :- నాయనా! శిష్యా! ఇది ఏమి అని ఒక పుస్తకమును చూపెను.

శిష్యుడు :- స్వామీ! అది పుస్తకము.

గురువు :- దీనిని నీ విప్పుడేమి చేయుచున్నావు?

శిష్యుడు :- చూచుచున్నాను.

గురువు :- ఈ కనబడు పుస్తకము నీవా? పుస్తకమును చూచువాడవు నీవా?

శిష్యుడు :- చూచువాడను నేను.

గురువు :- నాయనా! కనబడు వస్తువునకు సంస్కృతమున దృశ్యమని పేరు, చూచువారికి దృక్, ద్రష్ట, సాక్షీయని పేర్లున్నవి, ఇప్పుడు చెప్పుము.

దృశ్యము నీవా? దృక్ నీవా?

శిష్యుడు :- దృశ్యము నేనుకాదు స్వామీ! దృక్ నేను, ద్రష్టను నేను. భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, పంచభూతనిర్మిత దృశ్యమాన ప్రపంచమంతయు, పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంత తనువులన్నియు దృశ్యములే. ఈ దృశ్యములు నేనుగాదు. ఈ దృశ్యముల, చూచువాడను నేను.

గురువు :- శిష్యా నీవు పుట్టినప్పటినుండి ఈ క్షణమువరకు ప్రతి గంటలో ప్రతినిమిషములో ప్రతినెకండునందు ఉన్నావుగదా? నీవులేని సమయ మంటాలేదు. ఈ సంగతిని బాగుగా జ్ఞప్తియందుంచుకొని నేనడగ బోవు ప్రశ్నలకు ఉత్తరములిమ్ము. ఓ బాలకా! పుట్టినపుడు నీవెంత యుంటివి?

శిష్యుడు :- ఒక మూరెడుంటిని.

గురువు :- ఒక సంవత్సరమున కెంతయుంటివి?

శిష్యుడు :- ఇంకను కొంచెమధికముగా పెరిగియుంటిని, ఇట్లే క్రమ క్రమముగా పెరిగి ఇప్పటికింతవాడనైతిని.

గురువు :- నాయనా! పుట్టినదేశరీరము?

శిష్యుడు :- స్థూలశరీరము.

గురువు :- నీ వెటులనున్నావు?

శిష్యుడు :- నేను కొంచెము నలుపుగానున్నాను. పలుచనగా, ఎత్తుగా నున్నాను. కొండలు ఎత్తుగా పొట్టిగా లావుగానున్నారు. ఈ స్థూలశరీరమునే నేననుకొని ప్రజలు నేను నల్లగా, పొట్టిగా, పలుచనగా, ఎర్రగా, పొడుగుగా, లావుగానున్నానని భ్రమిస్తున్నారు. స్థూలశరీరపు పరిస్థితినిబట్టి నేనావిధముగా నున్నానని వ్యవహరించుచున్నారు.

గురువు :- నీవు పుట్టినప్పటినుండి వున్నావా? ఒకప్పుడుండి ఒకప్పుడు లేకున్నావా?

శిష్యుడు :- గురుదేవా! నేను పుట్టిన నాటినుండి నేటివరకు ఎప్పుడును ప్రతి విఘడియలోను నున్నాను. ఇట్లు సర్వకాలములందు వున్నవాడను నేను.

గురువు :- ఇప్పుడు నీవుమేల్కొన్నావుగదా? రాత్రికి నీ స్థితి ఏమి?

శిష్యుడు :- నిద్రింతును.

గురువు :- నిద్రలో నీకేమివచ్చును?

శిష్యుడు :- స్వప్నములువచ్చును.

గురువు :- కలవరించుకొను సమయమున నీవున్నావా? లేవా?

శిష్యుడు :- కలవరించుకొనునపుడు నేనేడ్చుచున్నాను, నవ్వుచున్నాను, విహరించుచున్నాను. ఉదయమున లేచినప్పుడు రాత్రి స్వప్న వృత్తాంతముల చెప్పుచున్నాను. అప్పుడు నేనే లేకున్నచో ఉదయమున నెట్లు చెప్పగలను. ఈ కారణమున స్వప్నములోగూడ నేనున్నాను.

గురువు :- స్వప్నములో స్థూల శరీరము పడకమీద పడిపోయినదా? మేల్కొన్నదా?

శిష్యుడు :- పడిపోయినది స్వామీ.

గురువు :- పడిపోయిన ఈ స్థూలశరీరము నీవా? ఇది పడిపోయినను కలవరించుకొనుచున్న సూక్ష్మశరీరము నీవా?

శిష్యుడు :- స్థూలశరీరమే నేనైనచో ఈ స్థూలశరీరము పడిపోయినపుడు నేనును పడిపోవలసియుండెను. ఇది పోయినను నేను కలవరించుకొనుచున్నందున కలవరించెడు సూక్ష్మశరీరమే నేను.

గురువు :- అయితే స్థూలశరీరము నీవుగావా?

శిష్యుడు :- కానేకాదు.

గురువు :- తెలిసి పలుకుచున్నావా? ఊరకమాటలాడుచున్నావా?

శిష్యుడు :- నాకు దృఢపడినందుననే స్థూలశరీరము నేనుగాదని నిశ్చయించి పలుకుచున్నాను.

గురువు :- అటులైనచో స్థూలశరీరము నేగాదనెడు భావముతో
అడుగబోవు ప్రశ్నలకుత్తరము చెప్పెదవా?

శిష్యుడు :- అడుగుము స్వామీ చెప్పెదను.

గురువు :- నాయనా! నీ పేరేమి?

శిష్యుడు :- నాపేరు రామక్రిష్ణ.

గురువు :- ఈ పేరు నీ స్థూలశరీరమునకు సంబంధించినదా? లేక
సూక్ష్మశరీరమునకు సంబంధించినదా?

శిష్యుడు :- స్థూల శరీరమునకే సంబంధించినది. సూక్ష్మశరీరమునకు
పేరేలేదు.

గురువు :- సూక్ష్మశరీరము నీవుగాదా? స్థూలశరీరపు పేరును నీదని
భావింపవచ్చునా?

శిష్యుడు :- అజ్ఞానముచే, స్థూలశరీరాభిమానము చాలదినముల
నుండి అలవడినందున నటులచెప్పితిని. కనుక సూక్ష్మశరీర స్వరూపినగు
నాకు పేరులేదు.

గురువు :- శిష్యా నీ కులమేది?

శిష్యుడు :- ఎఱుకల కులము.

గురువు :- ఈ ఎఱుకల కులము స్థూలశరీరమునకా? సూక్ష్మ
శరీరమునకా?

శిష్యుడు :- ఓహో పొరబడతిని స్వామి! సూక్ష్మశరీరమైననాకు కులమే
లేదు.

గురువు :- నీ వయస్సెంత?

శిష్యుడు :- ముప్పది సంవత్సరములు.

గురువు :- అదిగో పొరపాటే అలవాటైనది స్థూలశరీరవయస్సును
సూక్ష్మశరీరమునకు ముడిపెట్టుచున్నావుగదా?

శిష్యుడు :- అవును నేనెన్నో యుగములనుండి సూక్ష్మశరీర స్వరూపము

తో నున్నందున నాకు వయస్సేలేదు. స్త్రీ పురుష లింగ భేదములుకూడా నాకు లేవు.

గురువు :- స్థూలశరీరము నేనుగాదని తెలిసికొన్నచో చాలునా?

శిష్యుడు :- లేదు, బ్రహ్మనిష్ఠయగు గురుకీలులో నిలిచి అన్నమయ కోశమూలమగు శ్వాస లయమైన స్థితిలో స్థూలశరీరము జడమగును. అట్టి స్థితి అనుభవములో నున్నపుడు స్థూలశరీరము నేనుగానట్టి యున్నత పదవిలోనున్నందున పేరు, కులము, వయస్సు, స్త్రీ, పురుషత్వము లెవ్వియు లేవు. ఊరక అనుకొనుట చాలదు.

గురువు :- నాయనా! ఇప్పటికి స్థూలశరీరము నీవుగాదని తెలిసినది గదా? సూక్ష్మశరీరమైనను నీవగుదువా? కాదా?

శిష్యుడు :- స్వామీ! సూక్ష్మశరీరమే నేనైనచో ఇది గాఢనిద్రయందును యోగనిద్రయందును పడిపోయినపుడు నేనుండకూడదు. ఇది పడిపోయినను నేనున్నాను. ఇది పడిపోయినపిమ్మటకూడా నుండునదేదో అదియేనేను. ఈ సూక్ష్మశరీరము పడిపోయినను సుషుప్తియందు నేనున్నందున శ్వాస యాడుచున్నది. ఈ కారణముచే సూక్ష్మశరీరముకూడ నేనుకాదు.

గురువు :- సూక్ష్మశరీరము నేకాదనుకొన్నచో చాలునా?

శిష్యుడు :- గురుదేవా! శ్వాసలయమైనను అట్లే గురుకీలునందున్నచో క్రమక్రమముగా కుండలనీశక్తి; సంకల్పశక్తి, మనస్సు, బుద్ధి ఇవి జడముల వలె పడిపోయిన ఇట్టి మహోన్నతస్థితిని అనుభవములోనికి తెచ్చుకొన్నచో సూక్ష్మశరీరము నేనుగాదని నిశ్చయమగును.

గురువు :- మరి బాల్యమునుండి నేను నేను అని వ్యవహరించు చున్నావుగదా? ఏది నీవు?

శిష్యుడు :- తెలియదు స్వామి?

గురువు :- నాయనా, తెలియని తనమే అజ్ఞానము. ఈ అజ్ఞానముకే కారణశరీరమనియు, అవిద్య అనియుపేరు. ఈ అజ్ఞానము నీవగుదువా?

శిష్యుడు :- సద్గురుకటాక్షమున ఇదేనేనని గురైతింగినచో తెలియని తెర పటాపంచలగును. ఈ అవిద్య పోయినను నేనున్నాను. కారణశరీరమే నేనైనచో ఇది లేనపుడు నేనుండకూడదు. ఇది పోయినను నేనున్నందున ఈ కారణశరీరము నేను కాదు.

గురువు :- కారణశరీరము నేనుగాదని తెలిసినంత మాత్రాన చాలునా?

శిష్యుడు :- గురుదేవా! గురువులచే శ్రవణముచేసి మననముచేసుకొని వారు తెలిపిన గురుకీలుయగు బ్రహ్మనిష్ఠయందు శ్రద్ధగా నిలిచినచో సంకల్ప రహిత స్థితిగలుగును. సంకల్పములే నామములు, తోపికలే రూపములు. ఈ తోపికల నెఱుగుటయే అజ్ఞానము. ఈ తెరయే దేవుని మరుగుపరచినది. విక్షేపములేనందున తెరయులేదు. ఇట్టి పవిత్రస్థితిని సంపాదించుకొన్నచో కారణ శరీరము నేనుగాదనెడి స్థితిలో నున్నట్లగును.

గురువు :- నాయనా! ఇప్పటికి స్థూల, సూక్ష్మకారణములు నేకాదని నిశ్చయమయ్యెనుకదా? ఇకపోతే మహాకారణస్వరూపి అయిన తెలివి అయినను నీవగుదువా? కాదా?

శిష్యుడు :- స్వామి! ఈ తెలివిగూడ నిద్రలోను యోగ నిద్రయగు సమాధియందు జడమై పడిపోవుచున్నందున తెలివిగూడా నేనుగాదు. ఇది పడిపోయినను ఏది వుండునో అదినేను.

గురువు :- నాయనా శ్రద్ధగా వినుము. నిద్రయందు స్థూల, సూక్ష్మ, మహాకారణములు పడినను అవిద్య కారణములుండుటచే శ్వాస ఆడుచుండును. యోగనిద్రయందు స్థూల, సూక్ష్మ, కారణ మహాకారణములు నాలుగును జడములై పోవుటచే శ్వాస ఆడకుండా సహజకుంభకమున నున్నది. ఈ నాలుగుశరీరములుపోగా ఏ బ్రహ్మానందము అనుభవైక వేద్యమై మిగులు

చున్నదో అదియే నీ నిజరూపు. అదియే నీలోని దేవుడగు ప్రత్యగాత్మ. ప్రత్యగాత్మయే నీ నిజరూపము. బ్రహ్మమే నీవు.

తత్ - త్వం - అసి “తత్త్వమసి” అది నీవైయున్నావు. త్వంతదసి నీవే అది అయియున్నావు. ఇది సామవేదమునందలి ఉపదేశ మహావాక్యము నేను బ్రహ్మము అని నిశ్చయమగుచున్నది.

“అహం ప్రత్యగాత్మ శివోహం”

“అహం పరమాత్మ శివోహం” అహం బ్రహ్మాస్మి ॥ ఇది యజుర్వేద అనుభవ మహావాక్యము ఈ వాక్యమును అనుకొనుటచే తృప్తి పడునదిగాదు. బ్రహ్మనిష్ఠలో నిలిచి అనాత్మను లయముచేసుకొని నిర్వికల్పసమాధిని పొంది బ్రహ్మమే తానైన కైవల్యస్థితిని సిద్ధింపచేసుకొనవలెను. బ్రహ్మమేతాను తానే బ్రహ్మమైన స్థితిలో నుండుటే “నేను బ్రహ్మమును” అనెడు సిద్ధి.

సీతారామాంజనేయ సంవాదమున శ్రీరాముడు హనుమంతునకిట్లు బోధించినాడు.

కం ॥ నేననిన నన్ను మూర్ఖుడు, మేనని వీక్షించుగాన మేల్కనిసత్య జ్ఞానానందమయునిగా, జ్ఞానముచే నెఱుగవలయు సద్గుణ శాలీ.

ద్వితీయశ్వాసము ॥ 87 పద్యము ॥

తా॥ శ్రేష్ఠమైన జ్ఞానవైరాగ్యాది సుగుణములతో కూడియున్న ఆంజనేయా! తెలివితేనివాడు ‘నేను’ అనగా శరీరమని తలంచును. అహం శబ్దార్థము శరీరమేయని భావించును. కావున జాగ్రత్తతో నాయదార్థ స్వరూపమును సత్యజ్ఞానానందస్వరూపుడగు పరబ్రహ్మముగా వివేకముచేత గ్రహింప వలయును.

కం॥ నేననినఁ దనువునకు నభి

మానమునకు సర్థమగు బ్రమాదమువలనం

గాన నివి రెండనర్థములౌ

నేనన నేన కేవలాత్ముడననఘా || 88 పద్యము ||

తా|| దోషరహితుడా! అవివేకముతో చూచిన ‘నేను’ అను పదమునకు ‘శరీరమనియు’ ‘అహంకారము’ అనియు అర్థమగును.

(లోకమున సామాన్యముగా శరీరాహంకారములు రెండే అహం శబ్దార్థములుగానున్నవి) ఇవి రెండు యదార్థములుగావు. కావున “నేను” అను పదమునకు అద్వితీయ ప్రత్యగాత్మ స్వరూపుడనగు బ్రహ్మమే “నేను”.

కం|| ఔపాధిక నామంబులు

రూపంబులు లేవు నాకు రూఢిగ సకల

వ్యాపారముగను సర్వ

వ్యాపక చిన్మయుడ నేను వాయు తనూజా || 82 పద్య||

తా|| ఆంజనేయా! ఉపాధి సంబంధములైన పేర్లుగాని సకలపదార్థము లచే చేయబడు పనులను చూచునట్టియు, సమస్త ప్రపంచమును వ్యాపించి యున్నట్టి జ్ఞానమే స్వరూపముగా కలవాడును.

తే|| తెలియబడుచున్న విశ్వంబు దృశ్యమంచు

దెలివినై సర్వమును గాంచు దృక్కునేను

మిగులనాకంటె నన్యమేమియునులేదు

సత్యమిది సర్వవేదాంత సంగ్రహంబు || 98 పద్యం ||

తా|| ఈ ప్రపంచము నాచే నెఱుంగబడుచున్నది. “ఇది దృశ్యము” అని జ్ఞానస్వరూపుడనై నేను తెలిసికొనుచున్నాను. ఈ ప్రపంచమంతయు నాకంటే వేఱుగాలేదు. ఈ దృశ్యప్రపంచముగూడా నేనే (ఇది పూర్ణయోగమున తెలియగలరు) కావున నాకంటె వేరైనదేదియులేదు. ఇది సర్వవేదాంత

సిద్ధాంతము. “సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ”

కం॥ జీవత్రితయ తనుత్రిత
యావస్థా త్రితయమునకు నతిరిక్తుఁడుఁడ
ద్భావాభావజ్ఞుఁడునగు
కేవల చిన్మయుఁడనేను కీశాధీశా ॥ 99 పద్య ॥

తా॥ ఓ ఆంజనేయా! నాకంటె ఇతరమగునది యదార్థ స్థితిలో లేకున్నను సాంఖ్యయోగావలంబులగువారు ప్రపంచమునుండి నన్ను వేటుగా జేసి తెలిసికొనువారు గాన వారికి దృగ్మత జ్ఞానమావశ్యకము. భ్రాంతులై సర్వత్ర భేదమును జూచుచుండు వారలకు అభేదమును మొదటనే గ్రహించుట యశక్యముగదా? కావున స్థూల, సూక్ష్మ కారణ శరీరములకును అందలి జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థలకును దీనియందభిమానముగల విశ్వతైజస ప్రాజ్ఞులకును సాక్షియై సర్వము నెవ్వడెఱుంగుచున్నాడో వాడే బ్రహ్మము. ఇట్లు జీవసాక్షినగు నన్నెఱింగిన నీశ్వరసాక్షియగు బ్రహ్మమునుగూడ నెఱింగి నట్లేయగును. కనుక నా స్వరూపము జ్ఞానమేనని తెలిసికొనుము. దీనినే త్రయీవిచారమందురు.

కం॥ జ్ఞాని యనగఁ వేటొక్కఁడె
నేన సుమీ తెలియ నాతనికి నాకును సు
జ్ఞానముచేఁ బరికించినఁ
గానబడదు భేదమెందు గవినుతచరితా ॥ 130 పద్య॥

తా॥ స్తోత్రముచేయదగిన సద్గుణములుకల ఆంజనేయా! వాస్తవ స్థితిని విచారించిన జ్ఞానియనిన వేటు, నేననిన వేటుగాదు? వివేకదృష్టిచే విచారించిన నాకు నాతనికి నించుకయైనను భేదములేదు.

కం॥ జ్ఞానికి నేను బరోక్షుఁడ
గాను బరోక్షుండు నాకుగాఁడతఁడిది
సుజ్ఞానం బజ్ఞానకిది మది
గానఁబడదు తన్ను నన్ను గానమి ననఘా ॥ 131ప॥

తా॥ ఓ పాపరహితుడా! జ్ఞానికి నేను నాకు జ్ఞానికాని పరోక్షులము
(వేఱగువారము) కాము. ఇదియే (ఇట్టి అభేదమే) అనుభవజ్ఞానము (అభేద
దర్శనజ్ఞానం)

అజ్ఞానికి నిదికలుగదు :

వాడు తన స్వరూపమును గూర్చియు (జీవుని యథార్థ స్వరూపమును
గూర్చియు) నా స్వరూపమును గూర్చియు (ఈశ్వరుని యథార్థ స్వరూపమును
గూర్చియు) విమర్శించనేరడుగదా? “దృష్టిం జ్ఞానమయీం కృత్వా, పశ్యేత్
బ్రహ్మమయం జగత్”

దృష్టిని జ్ఞానమయముజేసి చూడ జగత్తంతయు బ్రహ్మయముగా
దోచును.

శ్రుతివాక్యము :-

“సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ” అంతయు బ్రహ్మమేకదా!

కం॥ హరిమయము విశ్వమంతయు
హరి విశ్వమయుండు సంశయముపనిలేదా
హరిమయముగాని ద్రవ్యము
పరమాణువునులేదు వంశపావన వింటే ॥ భాగవతము॥

శ్లో॥ వాసుదేవస్సర్వమిదం సర్వం మిష్టుమయం జగత్
బ్రహ్మమాత్రమిదం సర్వం బ్రహ్మైవా సకలం జగత్ ॥

హంసః - సోహం

హంసోపాసన సోహం భావము సర్వసుఖ ప్రదాయణి - సర్వరోగ నివారిణి సోహం భావ సూత్రము.

శ్లో॥ దేహో దేవాలయః ప్రోక్తః జీవో దేవస్సనాతనః ।
త్యజేదజ్ఞాన నిర్మాల్యం సోహంభావేన పూజయేత్ ॥ ఉత్తరగీత ॥
ముక్కులోనగాలి ముక్తికి త్రోవయా
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ ॥ వేమన॥
మనసా నీ దుర్గుణము విడువవే నీ వెపుడు
హంసను జోడు గూడవే ॥ తత్త్వం ॥

శ్రీరామ భజన నాసికాద్వారమున నడపండి. సః+అహం=సోహం సః=ఆయనయే, అహం=నేను అనగా ఆ బ్రహ్మమే నేను, అను బ్రహ్మభావన.

ఈ భావన అనుభవమున ఎఱుంగుటకు సాధనము. హంససూత్రము. ఇదియే అజపానామ గాయత్రీ. అజప యనగా సగము స్త్రీ పోలిక - సగము పురుష పోలిక గల ఆకృతికి - అజప హంస - హకారశ్చివరూపాయ - సకారశ్చక్తి రుచ్యతే 'హ' కారము శివుడు. 'స' కారము పార్వతి అర్ధ నారీశ్వరత్వమే హంస. హంసస్సోహం సోహం హంసః అని అనుకొనుట కాదు.

నాసికా పుటములయందు సహజముగా ఆడుచున్న శ్వాసను మనసుతో

గమనించుట. హంస గమనవీక్షణ. ఈశ్వాస 4 సెకండ్లకు ఒకతూరి లోనికి పోయి బయటికి వస్తున్నది. ఇది ప్రతిసారి ఆత్మను సృజించి ఆత్మచైతన్యాన్ని ఆనందాన్ని పొందుచున్నది. దీనివెంట మనస్సును యుంచినచో, శ్వాస వెంబడిపోయి ఆత్మను స్పృశించుటచే, జన్మాంతర వాసనలు ప్రక్షాళనము గావింపబడుతూ శుద్ధమగుచుండగా సంకల్పవేగము తగ్గుచుండును. మనో చలనము తగ్గుచుండగా శ్వాసపరిమితి తగ్గి ఆడుచుండును. దేవుని సమీపించుచుండగా ఆనందము అతిశయించి మనోమారుతములు రెండు ఏకమై సహజకుంభకము లభించును. ఆ స్థితిలో దేహము పాము కుబుసము వలె వీడి జడమై తేలిక యగును. అప్పుడు తన్మయత్వమును పొందుదుము. ఆనందానుభూతి లభించును. ఈ స్థితిలో ఏది యున్నదో ‘సః’ ఆ బ్రహ్మమే అహం నేను ఈ అనుభూతియే ‘సోఽహం’ భావము. ఈ అనుభవవాక్యమే యజుర్వేదసార అనుభవ మహావాక్యము “అహంబ్రహ్మాస్మి” సోఽహం అనినను, అహం బ్రహ్మాస్మి అన్నను ఒకటే అనుభవార్థము.

సాధకుడు సూర్యోదయాత్పార్వము ప్రతిదినము నిర్మలమైన ఏకాంత ప్రదేశమును తన గృహమునందేర్పఱచుకొని సుఖాసనాసీనుడై శరీరమును మెడ శిరస్సును చక్కగా నిటారుగా నుంచి చిన్మూర్త ధారియై “శ్వాసను” మనసుతో గమనించుట. శ్వాసను ఎట్టి పరిస్థితిలోగూడా బిగబట్టరాదు. ప్రమాదము సంభవించును. శ్వాసయందు నియమించిన మనోనిలకడకు శ్వాసనిష్ఠయని పేరు. “నియతా స్థితి ర్నిష్ఠ” నియత = నియమింపబడిన, స్థితి నిలుకడకు, నిష్ఠయని అర్థము. “ష్ఠ” అను ధాతువునకు ‘గతినివృత్తై’ అనగా గమనము ఆగిపోవుటయని ధాత్వర్థము. మనోమారుతముల గమనము ఆగిపోవును. దేవుడు ఆనందస్వరూపుడు గనుక ఆనందానుభూతియే, ఆత్మ సాక్షాత్కారము. ఈ అనుభవస్థితిలో ఆ బ్రహ్మమే తానగుచున్నాడు. “బ్రహ్మవిత్ బ్రహ్మైవభవతి” శృతి. ఈ బ్రహ్మ భావన కలిగి యుండుట. బ్రహ్మనిష్ఠ

ఇదియే సుదర్శనము “సోహం” ఈ సుదర్శనముచే అనాత్మ తానని మోహింపజేసి పట్టుకొన్న మకరియను మోహము నశించి ఆత్మ తాననెడు సోహంభావము సిద్ధించుటయే మోక్షము.

ప్రపంచమునగల సర్వమానవులందు దేవుడు ఆత్మరూపమున నున్నాడు. అందరిలో సూక్ష్మశరీరమనెడు మనస్సున్నది. అందరిలో హంస శ్వాస ఆడుచున్నది. (సర్వమానవ కోటికి మనస్సును దేవునందు లీనము జేసుకొని మోక్షమును పొందుటకు సహజవారసత్వము గలిగియున్నారు.) (ఈ నిష్ఠకు మానవకల్పిత మతములుగానీ, కులములుగానీ, స్త్రీ పురుష లింగభేదములుగాని, బాల్య, యవ్వన, వార్ధక్యములుగానీ, బాహ్య ఆచార వ్యవహారములుగానీ, అడ్డురావు.) గాన సర్వమానవులు ఈ సోహంభావ సూత్రము నవలంబించి, శాంతినిపొంది ప్రపంచ శాంతికి లోక కళ్యాణము నకు స్వధర్మమైన ఆత్మ ధర్మాన్ని రక్షించుకుంటూ జీవన్ముక్తులై యధాశక్తి మానవరూప మాధవుని సేవించి కృతయుగ ధర్మబీజముల స్థాపించి సర్వ మానవాళికి పరమశాంతిని లభింపజేసి ధన్యులమగుదుము గాక.

ఓం. తత్. సత్.

అమృత బిందువులు

సర్వసాధనముల గమ్యము శాంతి సౌధము
 నీలోని పశుభావముల పారద్రోలినచో
 పశుపతి భావములు ఉప్పొంగును
 స్వార్థరహిత భావము స్వామికి ప్రియము
 దయగల హృదయమే దైవనిలయము
 నీ విశ్వాసమును నీవు అనుసరించుము
 పరులమాటలకు బానిస కావలదు
 పరులు తిండి తిననిచో నీకు ఆకలితీరదు
 నీవు మందు తినిన పరుల రోగాలు నివారణకావు
 నీ కన్నులు తెరిచి నడుపుము
 పరుల కన్నులపై ఆధారపడవద్దు
 సర్వజీవుల ప్రేమయే సర్వేశ్వరుని పూజ
 సర్వరసముల సారము కరుణారసము
 అహంను నశింపజేసి స్తోమ తత్త్వమైన
 దైవమును పాలింప జేయుటయే సర్వమతముల ధ్యేయము
 నాలుకను వశములోనుంచుకొన్న దానికి లోకమేవశమగును
 ఎంత వీరుడైన ఎంత ధీరుడైన ఎంత భుజబలమున్నను
 ఎంత బుద్ధిబలమున్నను దైవబలములేనివాడు దీనుడై చెడును
 అతిభాష మతిహాని మితభాష అతిహాయి
 “ముక్కు బొరకలలోన గాలి చచ్చెడివేళ
 కమ్మనీ హమ్మని ఎంతహాయికలదు
 ఎఱుక మరుపులులేనిదె పరమపదము
 నిమిష నిమిషము దానిలో నిండుకొనుము”

ఓం. తత్. సత్.

జీవబ్రహ్మల ఏకత్వము

జీవేశ్వర - విచారము

ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మల ఏకత్వ నిరూపణము

“జీవుడే ఈశ్వరుండు తలపోయ జీవుడే పరమాత్మయు ।

జీవుడనుభ్రాంతి విడువ అఖిలంబు దేవుడౌ నారాయణా ॥”

సీతారామాంజనేయ సంవాదంబను ప్రౌఢమైన వేదాంత గ్రంథమున
జీవేశ్వర విచారఘట్టమున శ్రీరామచంద్రుడు భక్తుడైన ఆంజనేయునికి ఈ
విధముగా బోధించినట్లున్నది.

సీ॥ కలశమేఘములఁ దద్గతజలంబులఁ

దదీయ ప్రతిబింబ ద్వయంబు నొకట

కడకుఁ ద్రోచిన ఘటాకాశ

మహాకాశములకు నేకత్వంబు

గలిగినట్లు, వ్యష్టి సమష్టి దేహముల

ధీమాయలను జీవపరమేశులను,

విచారదృష్టిచేగని నిషేధించినయెడఁ

బ్రత్యగాత్మనపరమాత్మనకును.

తే॥ సమరసైక్యంబు ఘటీయించు సత్యమనుచు

నిఖిల వేదాంత శాస్త్రముల్నిశ్చయించు

గురువులిట్లుపదేశింపుదురు బుధులకు

ననఘ! యిదియె మదీయ దివ్యాశయంబు ॥

దృష్టాంతపూర్వక - వివరము

జగత్తునకు ప్రళయము సంభవించుకాలమున నవమేఘములు విజృంభించి ఏనుగు తొండమంత వర్షధారచే జలార్ణవమై భూమండల మంతయు కరిగి జలమయమగును. ఒక నీళ్ళతొట్టిలో మట్టిగడ్డ కరిగి నీరే అయినట్లు బాగా కాచిన ఇనుపముద్దమీద నీటిబిందువులు పడినచో యింకి పోవునట్లు ప్రళయాగ్ని బడబానలము ఆ జలమునంతటిని పీల్చివేయును. అప్పుడు ప్రళయాగ్ని మాత్రము నిలుచును. విసనకర్రతో విసరినచో దీపము ఆరిపోవునట్లు ప్రళయకాల ఝుంఝూమారుతము ఆ అగ్నిని ఆర్పివేయును. వాయువొక్కటే వుండును. మానవునిలోని కుండలినీ శక్తి శ్వాసను మ్రింగి వేసినట్లు ఈశ్వరునిలోని ఆదిశేషుడు ఆ వాయువును మ్రింగును. ముముక్షువులు గురుకీలగు సోహం భావమున నున్నపుడు మనోమారుతములు సహజముగా ఆగిపోయినపుడు శ్వాసవలె సూక్ష్మముగా వెనుకకు ముందునకు కదలుచున్న శక్తియే కుండలినీశక్తి. ఈ కుండలినీ యోగదర్శనమే శేషదర్శనము. ఈ ఆదిశేషుడే పాణిని మునిగా పతంజలి మహర్షిగా అవతరించి సంస్కృత వ్యాకరణమును, యోగశాస్త్రమును రచించెనని ప్రతీతికలదు. ఎవరు ఈ కుండలినీ దర్శనమును అనుభవమున గుర్తించెదరో అట్టివారు వ్యాకరణాంశములు యోగరహస్యములు యెఱుగునట్టి సూక్ష్మబుద్ధి కలవారగుదురు. కుంభకమనగా శ్వాసను నిలుపుట దీనిని బలవంతముగా నిలిపిన ప్రమాదము. అది సహజముగా ఆగవలయును.

ఎట్లనగా? ఉదాహరణ :- ఒక బాటసారి దారిలో ఒక చెట్టుక్రింద అరుగుమీద కూర్చొనియుండెను. సమీపముననున్న పుట్టలోనుండి పాము ఒక మూరెడు ఎత్తువచ్చి ఆ మనిషిని చూచెను. ఆ వ్యక్తి నిశ్చలముగా

పామును చూచుచుండ అది లోనికివెళ్ళి కొంత తడువుండి తిరిగి బయటికి రాగా అతడు ఊరక నిగాగ దానివైపు చూచుచుండ తన్నుచూచుచున్నాడని తిరిగి లోనికిపోయి మరికొంతసేపటికి మళ్ళీ బయటికిరాగా అతడు తదేక దృష్టితో చూచుచుండ ఆ పాము చుట్టచుట్టుకొని పుట్టలోనే ఆగిపోయెను.

ఆ విధముగా మానవుడు సోఽహంభావ సూత్రమైన యోగమార్గమున హంసను గమనించుచుండ సహజకుంభకము ఏర్పడును. ఇట్టి సహజ కుంభక స్థితియే ఉదానవాయువు. మానవుని యోగనిద్రయందు కుండలినీ శక్తి లయించినట్లు ఈశ్వరయోగ నిద్రయందు శేషుడు లయమగును. శ్వాస పంచభూతాత్మకమని ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణపరమాత్ముని సమాధిస్థితిని గూర్చి వర్ణించియున్నాడు. మహాభారతమున శ్వాస 10, 8, 6, 4, 2 అంగుళములు బయటికి వస్తూ అదేవిధముగా లోనికి పోవుచుండును. 10 అంగుళములలో పృథివీ, 8 అంగుళములలో జలము, 6 అంగుళములలో అగ్ని, 4 అంగుళములలో వాయువు, 2 అంగుళములలో ఆకాశతత్వాలు కలిగియుండును. ఈ పంచభూతాత్మకమైన శ్వాస ఆకాశ తత్వమునుకూడ దాటినప్పుడు శబ్దగ్రహణముకూడ ఆగిపోవును. శబ్దగ్రహణశక్తి మనస్సు నందు లీనమగును. పంచీకరణరీత్యా ఆకాశము అహంకార తత్వమున లయమగును. ఈ అంశమును మున్ముందు పంచీకరణ విచారమున చూడనగును. మానవుని మలినమైన అంతఃకరణమునకు మనస్సు అనిపేరు. ఈ మనస్సును హంస గమనంబునందుంచినచో నిర్మలమైన అంతఃకరణమై బుద్ధియగును. మనస్సు బుద్ధియందు లీనమైనట్లు అహంకారతత్వము మహతత్వమున లయమగును. బుద్ధి గాఢనిద్రయందలి అవిద్యయందు లీనమైనట్లు మహతత్వము అవ్యక్తతత్వమునందు లీనమగును. అవ్యక్త తత్వమనగా సమష్టి అజ్ఞానము. మనలో అవిద్యవున్నచో ప్రత్యగాత్మకు జీవత్వం వచ్చినట్లు అవ్యక్త తత్వమునుబట్టి శుద్ధ బ్రహ్మమునకు శబల బ్రహ్మమని

పెద్దలు ఈ నామములన్నియు బోధ సౌకర్యార్థము ఏర్పరచినారు. అవిద్యలేనిచో జీవత్వములేదు. బ్రహ్మస్వరూపమగు ప్రత్యగాత్మయే ఉండును. తద్విధముగా అవ్యక్తతత్వము లేనిచో శబలబ్రహ్మత్వముపోయి శుద్ధబ్రహ్మము మిగులుచున్నది. ఈ క్రమమును గురువులచే పంచీకరణ లయచింతన ద్వారా తెలియదగును. ప్రపంచమున బ్రహ్మమునకు సాదృశ్యవస్తువు ఏదియు లేదు. అది అసదృశ్యము. అయినను దృష్టాంతములేనిదే దార్ఙ్గాంతికము అర్థముకాదు. కనుక మన భారతీయ మహాబుఘలు ప్రపంచమునగల భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువులు లయించినపిమ్మట యుండునట్టి ఆకాశమునకు మహాకాశమని పేరుపెట్టి జీవేశులు, ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మలు అర్థమగునట్లు బోధించుటకు మహాకాశమును దృష్టాంతమునకు తీసుకొన్నారు. భూమి, నీరు, అగ్ని, వాయువులున్నను మహాకాశము ఉన్నది. బయలే ఆకాశము. అవకాశము నిచ్చునది ఆకాశము. ఇట్టి బయలులో మూడు పెద్దకుండలు పెట్టినాము. ఒకటి ఉత్తకుండ, ఒకదానిలో ఇసుకను నింపినాము, ఒక దానిలో నీరు నింపినాము. ఇసుక కుండలో మహాకాశ ప్రతిబింబములేదు. ఉత్తకుండలోకూడ ప్రతిబింబములేదు. అదికూడ దృష్టాంతమునకు సరిపడలేదు. ఉత్తకుండలోగల బయలునకు కపాలాకాశము అని పేరుపెట్టినారు. నీరుపోసిన కుండను దృష్టాంతరము నకు స్వీకరించినారు. ఘటములోని బయలునందు జలము చేరుకొని యున్నది. ఈ జలమునకు ఆకాశమిచ్చిన ఘటములోని ఆకాశము ఘటాకాశము. కపాలాకాశములో నీరు నిండుకొన్నచో ఘటాకాశమని పేరు. ఇక దార్ఙ్గాంతికముగా మనలో సమన్వయమును సాధించుట ఎట్లనగా ఘటమువంటిది మానవ స్థూల శరీరము. వాసనామయ సూక్ష్మశరీరం. సర్వవ్యాపకమైన బ్రహ్మము (దేవుడు) ఈ స్థూలమునందును నున్నాడు. సూక్ష్మశరీరము చేరుకొనిన ఈ స్థూలశరీరములోని సత్వవస్తువైన

దేవుడు ప్రత్యగాత్మ. నీ సూక్ష్మశరీరము ఎంతవరకు ఉన్నదో అంతవరకు ఉన్న దేవునకు ప్రత్యగాత్మ అనిపేరు. ఘటాకాశమువంటిది. ప్రత్యగాత్మ ఘటములోని నీటిలో మేఘములు, నక్షత్రములు, సూర్యచంద్ర మండలములతో కూడిన మహాకాశము తన రూపముతో కూడ నీటియందు ప్రతిబింబించును, ఆ నీటిలో కనిపించే మహాకాశ ప్రతిబింబమునకు ఘట జలాకాశమనిపేరు.

ఘటజలాకాశమనగా ఘటములోని బయలు, నీరు వీటియందు పడిన మహాకాశ ప్రతిబింబము ఈ మూడును కలవు. ఈ మూడింటితో కూడి యుండునదే ఘటజలాకాశము. ఘటములోని నీటికి అవకాశమిచ్చిన బయలు సత్త్వస్తువు నీటియందు ప్రతిబింబించిన మహాకాశ ప్రతిబింబము కల్పితము. నీరు ఉన్నచో ప్రతిబింబముండును. నీరులేనిచో ప్రతిబింబము లేదు. అటులనే ప్రత్యగాత్మయు జలమువంటి సూక్ష్మశరీరమును ఈ సూక్ష్మ శరీరమునందు ప్రతిబింబించి ప్రత్యగాత్మయందే యిమిడియున్న బ్రహ్మ ప్రతిబింబముతోచేరి జీవుడగుచున్నాడు. ఈ చైతన్యబ్రహ్మ ప్రతిబింబమునకే తెలివి, ఎఱుక, చిదాబాసడు మహాకారణము, అని వేదాంత పారిభాషిక పదములున్నవి. ఈ బ్రహ్మమునందు ఉన్న ఆకార ప్రతిబింబాలే తోపికలు. ఈ ఎఱుకతో కూడుకున్న తోపికలను బ్రహ్మ ప్రతిబింబముగా చెప్పుచున్నారు. ఈ విధముగా ప్రత్యగాత్మ సూక్ష్మ శరీరములేక (అవిద్య) బ్రహ్మ ప్రతిబింబము ఈ మూడునుచేరి జీవుడు. ఘటములో నీరున్నచో ప్రతిబింబముండును. నీరులేనిచో ఆ ఘటములోని బయలు మహాకాశమే గదా? అట్లే మనలో సూక్ష్మశరీరమగు అవిద్యలేక మనస్సున్నచో జీవత్వ ముండును. మనస్సు బ్రహ్మనిష్ఠలో అంతర్ముఖవృత్తితోకూడుకొని ఆత్మలో లయముకాగా అమనస్కముకాగా జీవత్వముపోయి ప్రత్యగాత్మయగును. యదార్థ జ్ఞానముచే తాను ప్రత్యగాత్మయని అనుభవపూర్వకముగా గురైతిగి సహజానందము

పొందుచున్నాడు. ఇక ఈశ్వర విచారము.

మహాకాశమున 10 మైళ్లు విస్తీర్ణముగల మేఘమున్నది. ఆ మేఘములో జలమున్నదిగదా! మేఘములోని జలమునకు అవకాశమిచ్చిన ఆకాశము నకు మేఘాకాశమనిపేరు. మేఘస్థ జలమునందు ఆపైనుండు మహాకాశము చంద్రనక్షత్రరూపములతోసహా ప్రతిబింబించియున్నదిగదా? ఆ ప్రతిబింబిత ఆకాశమునకు మేఘ జలాకాశమనిపేరు పెట్టినారు.

మేఘజలాకాశమనగా! మేఘములోని బయలు, జలము ప్రతిబింబము ఈ మూడు చేరియే మేఘజలాకాశము, జీవునికి స్థూలశరీరముండినట్లు ఈశ్వరునికి ఈ దృశ్యమాన జగత్తంతయు స్థూలశరీరము, ఈశ్వరునికి కొండలు ఎముకలు, నదులు రక్తనాళములు, సముద్రము పొట్ట, సూర్య చంద్రులు కన్నులు, తరులతాదులు రోమములు, అంతరిక్షమే నాభి, వాయువులే శ్వాస, అని ఈశ్వరశరీరవర్ణము శాస్త్రములందున్నది. ఈ ఈశ్వర స్థూలశరీరమునిండా ఈశ్వర సూక్ష్మశరీరమున్నది. జీవుని సూక్ష్మశరీర విక్షేపముచే అవిద్య ఏర్పడును. ఈశ్వర సూక్ష్మశరీర విక్షేపముచే మాయ ఏర్పడును. మాయ ఎంతవరకున్నదో అంతవరకునున్న బ్రహ్మమునకు పరమాత్మయనిపేరు. పరమాత్మ, మాయ, మాయయందు ప్రతిబింబించిన బ్రహ్మ ప్రతిబింబము ఈ మూడుకలసి ఈశ్వరుడు. ఈశ్వరుని యందు పరమాత్మ సత్యము, ప్రతిబింబము కల్పితము మిథ్య.

గమనిక :- ఘటాకాశము ఘటజలాకాశము రెండు, మేఘాకాశము, మేఘజలాకాశము రెండు, మహాకాశము ఒకటి. వెరసి అయిదు ఆకాశాలు.

ఘటములోని నీరు తీసివేయగా నీరు ప్రతిబింబము రెండుపోయెను. మేఘములోని నీరుపోగా నీరు ప్రతిబింబము రెండూపోయెను. ఇప్పుడు ఘటములోని ఆకాశము ఒకటి. మేఘమునందలి ఆకాశము ఒకటి. మహాకాశము ఒకటి వెరశి మూడు ఆకాశములున్నవి. ఘటము పగిలినది.

మేఘము విచ్చిన్నమైనది. ఇప్పుడు ఉన్నది ఒకే మహాకాశము మాత్రమే.

ఇక దార్ఘ్యంతికముగా మనలో (జీవునిలో) అవిద్యతొలగిపోగా ప్రత్యగాత్మ మిగులును. ఈశ్వరునిలో మాయతొలగగా పరమాత్మ మిగులును. ఈ ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మలకు ఏకత్వము సహజముగా నున్నది. ఆ ఏకత్వ స్వరూపమునకు బ్రహ్మమని ఉపనిషత్తులు సకలశాస్త్రములు బోధించు చున్నవి.

అవిద్యయందు ప్రతిబింబించిన బ్రహ్మ ప్రతిబింబమే ఎఱుక, చిదాభాసుడు తెలివి, భ్రాంతి జ్ఞానము అని శాస్త్రములందు పేర్లున్నవి. భ్రాంతి జ్ఞానమునకు మిథ్యా వస్తువులే విషయము. ఈ భ్రాంతి జ్ఞానముచే తెలియబడు తోపికలే జీవసృష్టి, జీవసృష్టియే మిథ్య. భ్రాంతిజ్ఞానము మిథ్యా వస్తువుచేరి అధ్యాస మిథ్య అనగా యధార్థ వస్తుజ్ఞానము కలుగకముందు తోచి, యధార్థవస్తు జ్ఞానము కలిగిన పిమ్మట ఏది తోచదో దానికే మిథ్యయని పేరు. వేదాంత పరిభాషలో సదసద్విలక్షణమనియు, అనిర్వచనీయమని యున్నది. ఈ పదమును చక్కగా అర్థము చేసుకొనవలయును.

అద్దమునందు గోచరించు ప్రతిబింబాలు మిథ్యయని తెలిసినను కనబడును. కనబడినను మిథ్యయని భావించి భ్రాంతిని పొందమో అవిద్య యందలి బ్రహ్మ ప్రతిబింబమైన ఎఱుకయు తోపికలు మిథ్యయని తెలిసినా తోచుచునేయుండును. తోచినను మిథ్యయేయని భావించి బ్రహ్మనిష్ఠచే బ్రహ్మవలోకనస్థితి దృఢాపరోక్షజ్ఞానము సిద్ధించినచో ఎఱుక తన లేమిని తానే తెలుసుకొని లీనమగును. ఇదియే ఎఱుకలేక సేవించుట. ఎఱుక తోపికలు మిథ్య జీవేశులు అవిద్యామాయలు, జీవేశుల ఎఱుకచే ఏర్పడిన జీవేశ్వరుల స్థూల సూక్ష్మశరీరములు మిథ్య. జీవసంకల్ప జనిత జగము జీవునకు మిథ్య. ఈశ్వరసంకల్ప జనిత జగము ఈశ్వరునకు మిథ్య. జీవుని యందుగల అవిద్య బ్రహ్మకారవృత్తిచే శుద్ధమైనపుడు అది మాయ యగును. ఈ మాయా సంబంధముచే జీవత్వముపోయి ఈశ్వరత్వము సంభవించును. ఈశ్వరసృష్టి సహితము మిథ్యయనెడు పరిపూర్ణజ్ఞానముచే సత్యమైన బ్రహ్మమేతానై జీవన్ముక్తులగుదుము.

లక్ష్మార్థముచే జీవుడు బ్రహ్మమగును

“జీవశివతారతమ్యముల కైకృసిద్ధిగానేరదనుచు ।

భావసంశయము దీర్చు కార్యార్థపటిమచే నారాయణ ॥

జీవుడు కించిజ్ఞుడు, పరిచ్ఛిన్నుడు, మృత్యుసహితుడు, అవిద్యా మోహితుడు, బద్ధుడు, ఈశ్వరుడు, సర్వజ్ఞుడు, వ్యాపకుడు మృత్యుంజయుడు, మాయావశీకృతుడు, ముక్తుడు, అపరిచ్ఛిన్నుడు. జీవునికి ఈశ్వరునికి ఇంతటి విపరీత లక్షణములున్నవి. కనుక జీవుడు దేవుడు కానేకాదు. కనుక మన ఋషులు, జీవునికి దేవునికి ఏకత్వమును ఎక్కడా నిరూపించలేదు. వాచ్యార్థము విడిచి లక్ష్మార్థముచే ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మలకు ఏకత్వమును సాధించియున్నారు. అందువలన లక్షణావృత్తిచే జీవబ్రహ్మలకైక్యానుభూతి సిద్ధాంతముచేసియున్నారు.

లక్షణ త్రివిధములు. జహత్లక్షణ, అజహత్లక్షణ, జహదజహత్ లక్షణ. జహత్ = విడుచుట, అజహత్=విడువకుండుట, జహద జహత్=విడిచి విడువకుండుట. ఉదాహరణతో వివరింతము. ఒక వ్యక్తి బడిపంతులును ఏమండీ! మీ పాఠశాల బాగా నడుస్తున్నదా? అన్నాడు. వాచ్యార్థము అన్వయము గాదు. ఏలయనగా! పాఠశాల జడము, నడువదు గాన, వాచ్యార్థ సంబంధము లక్షణ జహదజహత్. లక్షణద్వారా గ్రహించి అర్థమును అన్వయము సాధించవలయును. పాఠశాల నడుచుట యనునది విడిచి, పాఠశాల యందలి విద్యార్థులు చక్కగా పాఠముల అధ్యయనము చేయు చున్నారనెడి అర్థమును స్వీకరించుట యోగ్యము.

ఒకతల్లి తనకూతురుతో అమ్మాయి! పొయ్యిమండుచున్నదా? అని అడిగినది. పొయ్యిమండదు. గాన వాచ్యార్థము సరిపడదు. వాచ్యార్థ సంబంధమును స్వీకరించి పొయ్యిలోని కట్టెలు మండుచున్నవని గ్రహించిన సరిపోవును. వాచ్యార్థములో కొంత విడిచి కొంత విడువకుండుటకు జగదజహల్లక్షణయని పెద్దలన్నారు.

గంగాయాం ఘోషః - గంగయందు గొల్లపల్లె యున్నది. గంగలో పల్లెయుండుట అసంభవము. గంగాతీరమున గొల్లపల్లె యున్నదన్న ఇది సమంజసము, అట్లే మంచాః క్రోశంతి - మంచెలు అరచుచున్నవి. మంచెలు జడములు. అరవవు. మంచెలమీదనున్న మానవులు పైరును పశుపక్ష్యాదులు పాడుచేయకుండా అరచుచున్నారు. ఇది సరిపోవును.

18 సంవత్సరాలవయస్సులో నూనూగుమీసములతో కాశీలోనున్న రామకృష్ణుడు 50 ఏండ్లప్రాయముతో గడ్డము మీసాలుగలిగి రామేశ్వరములో కనుపించినాడు. ప్రాయము, దేశము, కాలము విడిచి (జహత్) కాశీలో యున్నవాడే ఈ రామకృష్ణుడు అని స్వీకరించుట (జహదజత్) అగును. విడిచి విడువకుండుట. వాచ్యార్థమును విడిచి లక్ష్యార్థమును గ్రహించినచో ఏతక్వము సిద్ధించును. జీవేశ్వరులను విడిచి ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మల స్వీకరించి ఏకత్వ బ్రహ్మమును అద్వైతమును సాధించుట.

ప్రత్యగాత్మ, అవిద్యా, బ్రహ్మ ప్రతిబింబము ఈ మూడుచేరిగదా జీవుడని తెలుసుకున్నాము. ఇది వాచ్యార్థము. వాచ్యార్థముతో జీవుడు ఈశ్వరుడు గానీ, బ్రహ్మముగానీ యగుట అసంభవము. కనుక లక్ష్యార్థమును గ్రహించాలి, జీవునిలో అవిద్యను బ్రహ్మ ప్రతిబింబమును విడువాలి. ఇది జహత్. ప్రత్యగాత్మను తీసుకోవాలి ఇది అజత్. అప్పుడు జహదజహత్ అగును. జీవ లక్ష్యార్థము ప్రత్యగాత్మ, వాచ్యార్థము, జీవుడు అటులనే పరమాత్మ,

మాయ, బ్రహ్మ ప్రతిబింబము ఈ మూడుచేరి ఈశ్వరుడు. ఇది వాచ్యార్థము. ఈశ్వరునిలో మాయను, ప్రతిబింబాన్ని విడిచి పరమాత్మను తీసుకొన్నచో జహదజత్ అగును. ఇది లక్ష్యార్థము. పరమాత్మ - వాచ్యార్థము ఈశ్వరుడు. జీవేశ్వరులలో అవిద్యామాయల, ప్రతిబింబద్వయమును విడిచి, ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మల తీసుకొన్నచో లక్ష్యార్థము సిద్ధించును. ప్రత్యగాత్మ, పరమాత్మలకు భేదములేదు. వీటికి ఏకత్వము సహజముగా సిద్ధించి యున్నది. ఆ ఏకత్వ స్వరూపమునకే బ్రహ్మము అనిపేరు. ఈవిధముగా జీవబ్రహ్మైక్యమును లక్ష్యార్థముచే శంకరాచార్యుని మహాపురుషులు సిద్ధాంతము చేసియున్నారు. ఈ విషయమును తెలియక కొందరు జీవుడు దేవుడెన్నటికిని కాదని వాదించు చుందురు.

“ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ నేహనానాస్తి కించన” శ్రుతి. ఉన్నది ఒకే దేవుడని అర్థము. ఇది అద్వైత సిద్ధాంతము.

ఏకాగ్రత

వృత్తులును, సంస్కారములునులేని నిరుద్ధ చిత్తమునకు ఏకాగ్రతయని నిర్వచనము.

వ్యాఖ్యానము :- మానవుడు తాను అనుభవించిన అనుభవసంస్కారము లన్నియు, సూక్ష్మశరీరమునందు వాసనారూపమున వసించి వాసనామయమై యున్నవి. వాసనలు అంటే అనుభవించిన సంస్కారములు. ఈ సంస్కారాలకే లింగములు అనిపేరు. లింగములనగా గుర్తులు. లింగములుగలది గనుక లింగశరీరమని కూడా పేరున్నది. ఈ లింగశరీర మనేది మనసు “లింగంపల్లె పొలిమేరదాటితే దొంగలభయమిక లేదన్నా”. ఈ మనస్సునందే కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మత్సరములనెడి దొంగలున్నారు. ఈ భావశరీర మనస్సును అధిగమించినచో ఈ దొంగల భయములేదని తత్వాలు గానము చేసినారు పెద్దలు. అంతఃకరణ మనెడి మనస్సునందు అయిదు వృత్తులు ఉండును.

1. సంకల్పము :- సంకల్పమనగా, మన ఎదుట గోచరించు వాటిని గురించి అనుకొనుట.
2. వికల్పము :- మన ఎదుట లేనివాటిని గురించి అనుకొనుట.
3. విపర్యయము:- విపరీతభావన అనగా! ఉన్నది ఒకటి, ఊహించుట మరియొకటి.

4. నిద్రా :- నిద్ర అవస్థగాదు. నిద్రావస్థ ప్రకృతిసిద్ధమైనది. నిద్రఅంటే “నిద్రాతత్త్వం ఆజానతః” అని గౌడపాదకారిక లందుగలదు. తత్త్వం=యదార్థ స్వరూపమైన భగవంతుని, తెలియనితనమునకు నిద్ర. తత్-త్వం = అదియే నీవు. మానవుడు తాను ఆత్మస్వరూపియైయుండగా, అదితానుగాదని

పాంచభౌతికమైన దేహమే నేననెడి అజ్ఞానమున నుండుట నిద్ర. తన్ను తాను మఱచుటకు నిద్రయనిపేరు. “మేలుకొనుమా మూఢజీవా! ఎన్ని జన్మములాయెనోగద నీ స్వరూపము మరుగుపరచిన అవిద్యయనియెడి నిద్రనుండి మేలుకొనవే జీవా! మేలుకొనుమా” అని మేల్కొలిపినారు పెద్దలు. మరియొకటి :- “అభావ ప్రత్యయాలంబనా వృత్తిర్నిద్ర” పతంజలి సూత్రము. అసత్, జడ. దుఃఖస్వరూపిణీయగు ప్రకృతిని సచ్చిదానందమని భావించి, మోహజాలములో మునిగియుండుట నిద్రయని అన్నాడు మహర్షి.

5. స్మృతి :- అనుభూతార్థములు జ్ఞప్తికితెచ్చుకొని, అసంకల్పరూప ప్రవాహమున కొట్టుకొనిపోవుట. మనస్సు ఏదో ఒకటి అనుకొనును. అనుకొనుట అంటే, సంకల్పించుట, అనుకొనుట. నామము అనుకొన్న ఆకారములు హృద్విధిలో తోచును. ఈ తోపికలే రూపములు. ఈ నామరూప మనోనిర్మిత సృష్టిలో మునిగిపోవుటయే, స్మృతి యనెడివృత్తి. ఈ పంచవృత్తు లతో నిరంతరము వరిభ్రమించు మనస్సును, వృత్తిరాహిత్యముచేయుట మనోనాశము అమనస్కము అని యోగభాష. “మనోనివృత్తిః పరమోపశాంతిః సాతీర్థవర్యామణికర్ణికాః” అన్నారు ఆదిశంకర భగవత్పాదులు తన కాశీ పంచకమునందు. ఈ అంశమును యథార్థమైన కాశీక్షేత్రము అన్న శీర్షిక యందు మున్ముందు వివరింతును. ఎప్పుడైతే మనస్సు వృత్తి రహితమై అమనస్కమైనదో అది అంతర్ముఖమై బ్రహ్మకారమై బ్రహ్మమే అయినపుడు పరమశాంతి లభించును, శాంతియే బ్రహ్మము. “పరమశాంతి యనగ బ్రహ్మమనగ అరయ భేదంబులేదన్న యట్టులుండు” భారతము - కైవల్య స్థానస్థిత పరమశాంతియే సకలతీర్థములలో శ్రేష్ఠమైన తీర్థము ఇదియే. మణికర్ణిక ఘట్టము, మణికర్ణికయందు స్నానము చేస్తేనే పాపములు పొయ్యేది. ఇతర ఘట్టములలో స్నానము పాపపరిహారముగాదు. పరమ శాంతిరూప జ్ఞానగంగా

స్రవంతిలో మణికర్ణికా ఘాటునందు జ్ఞానస్నానము చేస్తే, జననమరణములకు హేతువైన అజ్ఞానరూపపాపము నశించి ముక్తు లౌదురని గ్రహించాలి.

సంస్కారములు వృత్తులులేని స్థితి అనుభూతమునకు ఒక కథ దృష్టాంతము :- భార్య, భర్త, తల్లి, ఇద్దరు పిల్లలు గల ఒక కుటుంబము పూర్ణయాత్ర చేయదలచి, ప్రయాణమై ఒకస్టేషనులో రైలుబండి ఎక్కు సమయమున చాల జనసమృద్ధముండుటచే అందఱు ఒకే పెట్టెలో ఎక్కుట కష్టమని తలంచి ఆతడు తన తల్లిని, పిల్లలనొక భోగీలో ఎక్కించి భార్య భర్త మరియొక పెట్టెలో ఎక్కినారు, తర్వాత జంక్షన్లో అంతా ఒకచోట చేరుకోవచ్చునని . బండి పరుగెత్తుచున్నది. అవ్వయ్య, పిల్లలుగల భోగీలోనికి ఒక బిస్కట్లు అమ్మువాడు వచ్చినాడు. ఆ పిల్లలు బిస్కట్లు కొనిపెట్టమని అవ్వయ్యను బాధించారు. అవ్వగారివద్ద డబ్బు ఉన్నదీగానీ, అన్నీ పది రూపాయనోట్లు. బిస్కట్లువాన్ని అబ్బాయి! పదిరూపాయలకు చిల్లర యున్నదా? అన్నది అవ్వయ్య. అతడు చిల్లరడబ్బులు లేవండీ అన్నాడు. గానీ ఆ పిల్లలు అవ్వయ్యను నిలువనియ్యకుండా పోరు పెట్టసాగినారు. బిస్కట్ల బుట్టను భుజానికి తగిలించుకొని వాడు అవ్వముందుగా పోయినాడు. అవ్వగారు పిల్లలపోరు మాన్పదలచి, వాడు చూడకుండునట్లుగా ఒక బిస్కెటు తీసి దాచుకొని తర్వాత మరు స్టేషన్లో వాడుదిగిపోగా అవ్వయ్య బిస్కెట్లు పిల్లలకు ఇచ్చినదిగానీ, అవ్వగారి మనస్సులో బిస్కెట్లును దొంగిలించితిని గదా! అన్నభావరూప బిస్కెట్లు హృదయములో ముద్రపడినది. తర్వాత ఆ కుటుంబము కాశీక్షేత్రానికి వెళ్ళి పాపనాశియైన మణికర్ణికా ఘాటులో స్నానమాచరించి కాశీ విశ్వానాథుని దర్శనార్థమై వెళ్ళి వినమ్రతతో అందరు నమస్కరించినారు కాని అవ్వగారు, విశ్వనాథుని ఎదుటనిల్చి చేతులుమోడ్చి కండ్లు మూసుకొని నమస్కరించగా ఆమెకు బిస్కెట్టై కనబడుచున్నది. అది

హృదయంలో ముద్రపడింది. ఆ ముద్రయే లింగము, అదియే సంస్కారము. వారు ఏ క్షేత్రమువెళ్ళి ఏ తీర్థమున స్నానమాచరించి ఆ క్షేత్రదైవముల దర్శించినను అవ్వయ్యకు మాత్రము ఏ స్వామిముందర నమస్కరించినా ఆ బిస్కట్టే గోచరించుచున్నది. ఆమెగారి దుఃఖమునకు మేరలేదు. గానీ ఏమిచేయగలదు? ఎట్లో యాత్రముగించుకొని స్వగృహమునకు చేరుకున్నారు.

అవ్వగారు బిస్కట్టుబాధ నివారణార్థము తమ ఇంట పురోహితునికి తనబాధను వినిపించి ఆ బిస్కట్టు నివృత్తికి మార్గమును తెలుపుడని కోరినది. పురోహితులు “అమ్మా దీనికింత విచారమెందుకు నవగ్రహపూజలు 9 రోజులుచేసి శాంతి హోమముచేసినచో తొలగిపోవును” అన్నాడు. సరే దానికి కావలసినవన్నియు తెప్పించి ఆ కార్యమును జరిపించుడు అన్నది అవ్వయ్య. ఆ పురోహితుడు తొమ్మిదిమంది బ్రాహ్మణుల పిలిపించి శాస్త్రోక్తముగా నవగ్రహశాంతి హోమమును సాంగోపాంగముగా నిర్వర్తించి అందరికి ఉచిత రీతిని సకలదానములు సంభావనల ఇప్పించి పురోహితులు వెళ్ళిపోతూ అమ్మా నేటితో నీ బిస్కెట్టు బాధ తీరిపోయినది. నవగ్రహములకు ప్రదక్షణ నమస్కారము గావించుమనిచెప్పి వెళ్ళిపోయెను. అవ్వగారు ప్రదక్షణజేసి నమస్కరించగా తిరిగి బిస్కెట్టే గనుపించెను. బాధతీరలేదు. అవ్వగారు సంపన్నురాలు చిన్న చిన్న క్రియలచే బిస్కెటు పోదు అని తలంచి మహా యజ్ఞముజేయు ఋత్విక్కుల రావించి తన దైన్యస్థితిని తెలిపెను. వారు చిన్నచిన్న మంత్రాలకు, చిట్కాలకు, మీ హృదయ పీఠములో తిష్టపేసుకొని కూర్చున్న బిస్కెటుపోతుందా, 50వేల రూపాయల ఖర్చుతో మహాయజ్ఞాన్ని నిర్వహించి సంతర్పణచేయాలి అన్నారు.

నాయనలారా! ఎంతధనమైన ఖర్చుగానీ, నాకీబాధ తొలగితే చాలు. మీ యిష్టప్రకారమే మహాయజ్ఞమును చేయుడు. కావలసిన ధనము

తీసుకొనుడు అన్నది అవ్యయ్య. ఋత్విక్కులు అయిదు కుండలముల నిర్మించి 5 రోజులు బ్రహ్మాండముగా కొన్ని డబ్బాల నెయ్యి, హేమద్రవ్యములు, పట్టువస్త్రములు వివిధరకాల పుష్ప ఫలములు వ్రేల్చి హేమమును సాంగో పాంగముగా నిర్వర్తించి షోడశదానముల పారితోషికముల స్వీకరించి పోతూ అమ్మగారూ ఈ హేమాగ్నిలో భస్మమై పోయింది నీ బిస్కట్టు. ప్రదక్షిణజేసి యజ్ఞేశ్వరునికి నమస్కరింపుడని చెప్పి వెళ్ళిపోయినారు. తర్వాత అవ్వగారు శుచియై ప్రదక్షిణములుగావించి నమస్కరించగా తిరిగి బిస్కట్టు గోచరించి నది. పోలేడు, అవ్వయ్యగారికి శాంతిగలుగలేదు. కొంతకాలము జరిగిన తర్వాత ఆ గ్రామానికి శ్రోత్రియంబ్రహ్మనిష్ఠాపరుడైన ఒక మహానుభావుడు వేదాంత ఉపన్యాసములు చేయవచ్చి ఒక దేవాలయమున ఉపన్యసించు చుండ అవ్వగారు శ్రవణము చేయపోయినది. శాంతి వచనములు చెప్పగా అందఱు వెళ్ళిపోయినా, అవ్వగారు అచటనే యుండుట గాంచి, ఆ స్వామి అమ్మా మీరింకను ఉన్నారేమిటియని అడుగగా అవ్వగారు తన కథనంతా వినిపించి స్వామీ మీ వేదాంతమున నా బిస్కట్టు పోవుమార్గమున్నచో శెల వియ్యండి అని దీనముగా వేడుకొన్నది. దయామయుడగు నా స్వామి అమ్మా! తమ ఇంటి అడ్రసు ఇవ్వండి రేపు తమ గృహమునకేవచ్చి తమకు బిస్కట్టు తొలగిపోవు మార్గమును తెలిపెదనని అవ్వగారి నూరడించి మరుదినం అవ్వగారి ఇంటికిపోయి అద్వైత సిద్ధాంతముల చక్కగా బోధించి బ్రహ్మాపదేశముగావించి, హస్తమస్తక సంయోగముజేసి బ్రహ్మనిష్ఠయందు కూర్చుండబెట్టెను. పూర్వార్జిత పుణ్యఫల ప్రభావముచే అవ్వగారికి అంతఃకరణము అంతర్ముఖవృత్తిచే, వృత్తిరహిత అమనస్కము సిద్ధించి నిర్వికల్ప సమాధిని పొందినది. వృత్తులును, సంస్కారములులేని మనోనాశన స్థితిగలుగుటచే అవ్వగారికి బిస్కట్టు కనుపించలేదు. ఇట్టి స్థితికి ఏకాగ్రతయని నిర్వచించియున్నారు. మన భారతీయ మహర్షులు ఇట్టి సోఽహంభావ సూత్ర బ్రహ్మనిష్ఠచే, వృత్తి రాహిత్యస్థితిని అనుభవించి ధన్యులమై లోక కళ్యాణము గావించుముగాక.

ద్రవ్యమిచ్చుకొలది తరగి పోవుచునుండు

ఇచ్చుకొలది విద్య హెచ్చుచుండు

విద్యనీయకున్న విఫలమై పోవురా

సామూహిక ధ్యాన ప్రయోజనము

ప్రియాత్మ స్వరూపులారా!

ప్రపంచమున అనేక దైవమతములు వ్యాపించియున్నవి. అన్ని మతములవారును, వారు నమ్మిన దేవతలను ధ్యానించుటకొరకై ప్రార్థనా మందిరముల నేర్పఱచుకొని సమష్టిగా ధనికులు, దరిద్రులు, విద్యావంతులు, అవిద్యావంతులు, ఉద్యోగులు, నిరుద్యోగులు, పిన్నులు, పెద్దలు అను వివక్షత లేకుండా ఒకే స్థానమున వినప్రలులై మోకరిల్లి మౌనముగా ధ్యానము సలుపుట చూస్తున్నాము. ఈ సమష్టి ప్రార్థన లేదా ధ్యానపద్ధతిలో ఒక రహస్యమిమిడి యున్నది.

“సత్వం రజస్తమ ఇతి గుణాః ప్రకృతి సంభవాః ।

నిబద్ధంతి మహాబాహో! దేహే దేహిన మవ్యయమ్ ॥ గీత.”

తా|| అర్జునా! ప్రకృతిసంభవమైన త్రిగుణములచే నాశన రహిత స్వరూపుడైన జీవుడు, అస్థిపంజరమగు దేహమునందు దేహిగా బంధింప బడియున్నాడు.

వివరణము :- ప్రతిమానవునియందు, వేదములే అంగములుగాగల సూక్ష్మశరీరమున త్రిగుణములున్నవి. అవి వారి వారి సంస్కారానుగుణ్యముగా కొందఱిలో సత్వగుణము అధికముగాను, కొందఱిలో రజోగుణము అధికముగాను, మరికొందఱిలో తమోగుణము అధికముగా నుండవచ్చును. సూక్ష్మ దేహాభిమానియగు జీవునికి తైజసుడు అని వేదాంత పరిభాషయందు గలదు. తేజస్సుగలవాడు తైజసుడు, ప్రతివ్యక్తి దేహమునుండి సూక్ష్మశరీర తేజస్సు యొక్క ప్రభల్ వెలుగుతోకూడిన సూక్ష్మ అణువులు పుంఖానుపుంఖములుగా

మూడడుగుల వఱకు బయటికి ప్రసరించుచుండును. దేవతల, మహాత్ముల ఛాయాపటముల శిరస్సు చుట్టూ వలయాకారముతో వెలుగుకిరణములతో చూడగలము. త్రిగుణముల అణుప్రభలలో, సత్త్వగుణాణువుల ప్రభలకు ఒక ప్రత్యేక శక్తి యున్నది. ఈ సత్త్వగుణాణు ప్రభలు రజోగుణ, తమోగుణ అణువుల బేధించి వెడలగొట్టి ఆ స్థానమున అవి నిలుచును. ఈ రహస్యాన్ని గుర్తెఱింగిన కొందఱు నాలుగుమూరల దూరములో ఇతరులనుంచి మాట్లాడేవారు ఒకరివీ ఒకరికి సక్రమించకుండునట్లు ప్రజ్ఞానవంతులు గమనింతురుగాక. ఇక్కడ ఒకచారిత్రక ఘట్టము గమనార్హము.

ఒకప్పుడు హరిహరరాయ, బుక్కరాయలు అనురాజులు వేటకుక్కలతో హంపీ ప్రాంతమున పయనించుచుండగా నొకచోట శీమకుందేళ్ళు వేట కుక్కలు అటకాయించి మైత్రిచేసుకున్నవి. ఆ సన్నివేశాన్ని జూచిన రాజులు ఆశ్చర్యచకితులై, కుందేళ్ళు, వేటకుక్కలు మిత్రులగుటకు ఈ స్థలమహాత్మ్యమా ఏమీయని అనుకొనుచూ మరికొంతదూరముపోగా, అది వేసవికాలము గాబోయి, ఒక చిన్న బురదగుంటలో ఒక కప్ప ఎండవేడి తాపమునకు తాలజాలక వగిరించుచుండ నొక ఘటసర్పము తన పడగవిప్పి ఆ కప్పకు నీడపట్టుట ఆ రాజులు చూచి దిగ్భ్రాంతులై ఏమి ఆశ్చర్యము, పరస్పర వైరుధ్యముగల ప్రాణులు ఇంత ప్రేమానురాగ వాత్సల్యమును ప్రదర్శించుట కడు విచిత్రమనుచూ మరికొంత దూరముపోగా దూరమున నొక చిన్న పర్ణకుటీరము కనుపించినది. అక్కడికి వారు వెళ్ళిచూడగా అక్కడ ఒక మహనీయుడు తపమాచరించుచుండెను. వారియొక్క సాత్విక సూక్ష్మ దేహమునుండి బహిర్గతమైన సత్త్వగుణాణుప్రభల్ కొన్నిమైళ్ళు వ్యాపించి యుండుటచే ఆ ప్రాంతపు ప్రాణులకు వైరవర్గములేక మైత్రీభావముతో మెలగుచుండినవి. ఆ తపోనిష్ఠా గరిష్ఠుడే శ్రీ విద్యారణ్యస్వాములు.

సమష్టి ధ్యానమున, సత్వగుణ ప్రధానులైన వ్యక్తులు కొందఱుందురు. వారి సత్వగుణాణుప్రభల్ ప్రక్క ప్రక్క నున్నవారియందు ప్రవేశించి శాంతిని ప్రతిష్ఠించగలవు. అప్పుడు మనకు అలౌకికమైన దివ్యానుభూతి లభించును.

మహాత్ముల సన్నిధికి పోయినపుడుగూడా ఆ అనుభూతిని పొంద వచ్చును. తపోవాతావరణముగల కొన్ని ఆశ్రమములయందును ఈ అనుభవము లభించగలదు. అందులకే వ్యక్తిగత ధ్యానమునకంటే సమష్టి ధ్యానమున సాధక లోకమునకు ఎక్కువ లాభము గలుగగలదనియే మన పెద్దలు ప్రార్థనా మందిరముల నెలకొల్పియున్నారు. సిద్ధి తన స్వరూపమే - సత్సంగములు ఏర్పాటుచేసి, వీటిద్వారా శాంతిసౌభాగ్య, సౌభ్రాతృత్వము లభింపజేసినారు.

“సత్సంగత్వే నిస్సంగత్వం, నిస్సంగత్వే నిర్మోహత్వం, నిర్మోహత్వే నిశ్చల తత్వం, నిశ్చలతత్వే జీవన్ముక్తిః” అని శంకరులు భజగోవిందములో శెలవిచ్చి నారు. సత్సంగీయుల మైత్రిచే, సత్సంగమున పాల్గొని సమష్టి ధ్యానముచే దైవానుగ్రహమునకు పాత్రులమై ఆత్మసాక్షాత్కారమును పొంది ధన్యులమై తోడిమానవుల ధన్యులచేయుటకై యథాశక్తి సేవచేయుదుముగాక.

స్థూల పంచీకరణము

తే॥ అమలసత్య ప్రధానమాయా సమన్వి
తేశ్వరుఁడ నగునేను సృష్టిచ్చచేత్తఁ
బూని వీక్షించితిఁ దమః ప్రధానమాయ
సఖిల చేతనకర్మ సహాయముగను ॥

సీ॥ రా॥ సం॥ ద్వితీయాశ్వాసము 40 పద్యము.

తా॥ పూర్వకల్పమున జీవులచే సంచితములైయున్న కర్మములు
ఫలోన్ముఖములు కాగానే మాయావరణమందు ప్రతిబింబించి స్వతంత్రుడనై
ఈశ్వరుడనైయున్న నాకు సృష్టిచేయవలయునను సంకల్పము కలిగెను.
సృజించుటయనగా! నామరూపముల ప్రకాశింపజేయుట. (శుద్ధబ్రహ్మము
ఏమియుచేయదు, ఈశ్వరుడే సృష్టించునది) నేను అనేక నామ రూపములు
గలవాడను కావలయునను ఇచ్చజనించెను. నా ఇచ్చ పరిపూర్ణమగుటకు,
మలిన సత్వప్రధానమగు (అవిద్య) ప్రేరేపించి వృష్టియందు అనగా జీవుని
యందును, శుద్ధ సత్వసహాయము లేనిదే కర్మలు ఏ కార్యమును
సాధింపనేరవు. అనగా ప్రపంచ సృష్టికానేరదు.

“ముందు నీసృష్టిలేక సచ్చిదానంద స్వరూపంబును ।

చెంది భేదము నొందక బ్రహ్మమై యుండువట నారాయణా ॥”

ఓ నారాయణా! స్థూల, సూక్ష్మ, శరీరములు సృష్టిగాకపూర్వము ఏ
భేదములబొందక సచ్చిదానంద స్వరూపుండవైన బ్రహ్మమై యుండువట
గదా!

సీ॥ తత తమోగుణక భూతముల నైదింటిని
 గ్రమమున రెండు భాగములజేసి
 తొలుతఁ బంచార్థాంశములఁబూని వేర్వేఱఁ
 దునియలు నాల్గుగా ననువుపఱచి
 ముఖ్యార్థముల శేషభూతఖండచతుష్ట
 యముల నొండొంటి నెయ్యమునఁగూర్చఁ
 బంచీకృతంబులై పటుతర స్థూలంబు
 లై యభివ్యక్తంబులయ్యె నొకట ॥

తే॥ వాయునందన వినుమింక వాని వలన
 నఖిలజగములు నానాచరాచరంబులు
 బహువిధాన్మంబులును ఘటపట గృహాది
 సకల దృశ్య పదార్థముల్సంభవించె ॥

సీ॥ రా॥ సం॥ ద్వితీయాశ్వాసము 42 పద్యము.

- స్థూల పంచీకరణ సృష్టి వ్యాఖ్యానము -

మంత్రం॥ శుద్ధాచ్ఛబల మభూత్ శబలాదవ్యక్తః అవ్యక్తాన్మహత్
 మహతోఽహంకారకః అహంకారేభ్యో
 పంచతన్మాత్రాణి పంచతన్మాత్రేభ్యో
 పంచమహాభూతాని పంచమహాభూతేభ్యోఽఖిలం జగత్,

- శ్రుతి.

సృష్టికి పూర్వమున్న శుద్ధబ్రహ్మము శబలబ్రహ్మమాయెను.
 శబలాదవ్యక్తః - శబలబ్రహ్మమునుండి అవ్యక్తతత్త్వము పుట్టెను.

అవ్యక్తాన్మహత్ = అవ్యక్త తత్త్వమునుండి మహత్తత్త్వము పుట్టెను.
 మహతోఽహంకారః = ఆ మహత్తత్త్వమునుండి అహంకార తత్త్వము

పుట్టెను. ఈ అహంకార తత్త్వము త్రివిధములు (1) సాత్వికాహంకారము, (2) రాజసాహంకారము, (3) తామసాహంకారము. అహంకారేభ్యో పంచ తన్మాత్రాణి = ఈ త్రిగుణాత్మిక అహంకార తత్త్వమునుండి పంచతన్మాత్రాలు కలిగెను. (1) శబ్దము, (2) స్పర్శము, (3) రూపము, (4) రసము, (5) గంధము వీటికి ఆ పంచీకృత పంచమహాభూతము లనియు పేర్లున్నవి.

పంచతన్మాత్రేభ్యో పంచమహాభూతాని = ఈ పంచతన్మాత్రల నుండి పంచమహాభూతములనబడు ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, భూమి పుట్టెను.

పంచభూతేభ్యోఽఖిలం జగత్ = ఈ పంచమహాభూతములనుండి స్థూల, సూక్ష్మ, నామరూప వృష్టి, సమష్టాత్మక, జగత్ కలిగెను.

వివరణ :- (1) శబ్దతన్మాత్రయందలి తమోగుణము వలన ఆకాశము, (2) స్పర్శమునందలి తమోగుణముచే వాయువు, (3) రూపతన్మాత్రయందలి తమోగుణమువలన అగ్ని, (4) రసమునందుండు తమోగుణముచే జలమును, (5) గంధమునందలి తమోగుణముచే పృథ్వీభూతములు పుట్టెను. వీటికి పంచమహాభూతములని పేరు. తర్వాత ఆకాశము రెండు భాగములు గను, వాయు రెండుభాగములుగను, అగ్ని రెండుభాగములుగను, జలము రెండుగను, భూమి రెండుభాగములుగ నాయెను.

పంచీకృతము :- (1) మొదట అగ్నిభూతము పంచీకృతము గావించును. ఎట్లనగా? అగ్ని రెండుభాగములైనదని ముందు తెలిసికొంటిమి గదా, ఒక అర్ధాంశము తనయందుంచుకొని తక్కిన అర్ధాంశమును 4 భాగములుజేసెను. ఆ అగ్నియొక్క మొదటిభాగమును ఆకాశ అర్ధాంశమునకు ఉష్ణత్వమిచ్చుటచే శ్రోత్రము పుట్టెను. రెండవభాగము వాయువు అర్ధాంశము నకు ఉష్ణత్వమిచ్చుటవలన త్వక్ పుట్టెను. మూడవభాగము జల అర్ధాంశము

నకుష్టత్వ నొసంగుటచే జిహ్వాపుట్టెను. 4వ భాగము పృథ్వి అర్థాంశమునకు ఉష్ణత్వమిచ్చుటచే ప్రాణము పుట్టెను. తన అర్థాంశమే చక్షువయ్యెను.

(2) ఇపుడు పృథ్వి పంచీకృతము గావించును. పృథ్వి తన అర్థాంశమును తనయందేనుంచుకొని, రెండవ అర్థాంశమున 4 భాగములుగా జేసి ఒక భాగము ఆకాశ అర్థాంశమునకు కఠినత్వమిచ్చుటచే వాక్ పుట్టెను. రెండవభాగము వాయువుయొక్క అర్థాంశమునకు కఠినత్వ మొసంగుటచే పాణి పుట్టెను. మూడవభాగము అగ్ని అర్థాంశమునకు కఠినత్వమిచ్చుటచే పాదము పుట్టెను. 4 భాగము జలార్థాంశమునకు కఠినత్వ మిచ్చినందున గుహ్యము పుట్టెను. తన అర్థాంశమే పాయువాయెను.

(3) ఆకాశము పంచీకృతము గావించుట. ఆకాశము తన అర్థాంశమును తనయందే యుంచుకొని తక్కిన అర్థాంశమును 4 భాగములుగాజేసి ఇందులో 1 భాగము వాయువు అర్థాంశమునకు అవకాశమిచ్చుటచే మనసు పుట్టెను. రెండవ భాగము అర్థాంశమునకు అవకాశమిచ్చుటచే బుద్ధి పుట్టెను. 3వభాగము జలార్థాంశమునకు అవకాశమిచ్చుటచే చిత్తము పుట్టెను. 4వభాగము పృథ్వి అర్థాంశమునకు అవకాశమిచ్చుటచే అహంకారము పుట్టెను. మిగిలిన తన అర్థాంశము జ్ఞాత అయ్యెను.

(4) ఇపుడు వాయువు పంచీకృతము గావించును. వాయువు తన అర్థాంశమును తనయందే నుంచుకొని రెండవ అర్థాంశమును 4 భాగములు జేసి అందొకభాగము ఆకాశార్థాంశమునకు చలనత్వమొసంగుటచే వ్యానము పుట్టెను. 2వ భాగము అగ్ని అర్థాంశమునకు చలనత్వమిచ్చుటచే సమానము పుట్టెను. 3వ భాగము జల అర్థాంశమునకు చలనత్వమిచ్చుటచే ప్రాణము పుట్టెను. 4వ భాగమునకు పృథ్వి అర్థాంశమునకు చలనత్వమొసంగుటచే అపానము కల్గెను. తన అర్థాంశమే ఉదానమాయెను.

(5) ఇప్పుడు జలము పంచీకృతము గావించును. జలభూతము తన అర్థాంశమును తనయందేనుంచుకొని మిగిలిన అర్థాంశమును 4 భాగములుగా చేసి, అందొక భాగమును ఆకాశార్థాంశమునకు ద్రవత్వ మిచ్చుటచే శబ్దముకలిగెను. 2వ భాగమును వాయువు అర్థాంశమునకు ద్రవత్వమిచ్చుటచే స్పర్శము పుట్టెను, 3వ భాగమును అగ్ని అర్థాంశమునకు ద్రవత్వమిచ్చుట వలన రూపము కలిగెను. 4వ భాగమును పృథ్వి అర్థాంశము నకు ద్రవత్వమిచ్చుటచే గంధము పుట్టెను. జలము తన అర్థాంశమే రస మాయెను.

ఇట్లు పంచభూతముల ఒకదానికొకటి తమ గుణముల ఇచ్చిపుచ్చు కొనుటచే 5ఇంటు5=25 తత్త్వములు స్థూలశరీర, వృష్టి, సమష్టాత్మిక దృశ్యమాన జగత్తంతయు సూక్ష్మభూతములు, స్థూలములై ఇంద్రియ గోచరములైనవి. స్థూల పంచ మహాభూతములచే సకల విధములగు స్థావర జంగమములును, సమస్తజంతువులును ఘట, పటాది సకల పదార్థములు కలిగినవి.

(1) ఆకాశ పంచకము :- అంతఃకరణములు - జ్ఞాత, మనసు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము.

1. జ్ఞాత = తెలుసుకొనునది, 2. మనస్సు = సంకల్ప వికల్పములు చేయునది, 3. బుద్ధి = నిశ్చయించునది, బోధించునది, 4. చిత్తము = గ్రహించి జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనునది, 5. అహంకారము = నేను నాదియని అభిమానించునది.

(2) వాయు పంచకము :- ప్రాణవాయువులు

1. వ్యాసము - అన్నరసముల అన్నినాడులకు పంచునదియును,

శరీరమును శీతోష్ణముల నుండి రక్షించుటయును అనగా వేసవి కాలమున శరీర చర్మమును వికసింపజేసి రోమకూపముల ద్వారా స్వేదమును వెడలింప జేసి ఎండతాపమును చల్లార్చును. చలికాలమున దేహమును బిట్టుగా బిగింపజేసి శీతలమును లోనికి పోనీయక, లోపలి ఉష్ణమును బయటికి రానీక శీతోష్ణముల సమస్థితిలో నుంచునది. వ్యానవాయువునకు స్థానము శ్రోత్రము, చలికాలమున చెవులకు ముఖ్యము చుట్టుట మన అనుభవము. మహాభారతమున పెద్దలచేబాగుగా శ్రవణముజేసినవాడు ధర్మరాజు. అంతరార్థమున ధర్మరాజే వ్యానవాయువని తెలియవలెను.

2. ఉదానవాయువు :- మాటల వెలార్చునది. వమనమును కలుగ జేయునదియు, నిద్రించు సమయమున ఇంద్రియాదుల తననన్నిధి నుంచుకొని జాగ్రత్తగలుగగానే వాటి యధాస్థానములకు పంపును. జీవుడు దేహాన్నివదలి అన్యదేహాంతర ప్రయాణముచేయునపుడు జీవుని పుణ్యపాపముల తనవెంట అన్యదేహము నందుంచునది, దీనికి స్థానము కైవల్యస్థానమగు కంఠము త్వగింద్రియ కీలకస్థానము ఉదానః కంఠదేశస్థః అని అమరకోశము, ఈ ఉదానము బయటికి సాగితే ప్రాణవృత్తి, లోనికి ముడుచుకొన్న అపానవృత్తి. ఇవియే రేచక, పూరకములు ఆగుట. కుంభకము = నిలుచుట.

ఈ ప్రాణా పానవృత్తులే ద్వంద్వములు. ఈ ద్వంద్వముల నిగ్రహించుట యోగము. బ్రహ్మనిష్ఠయందుండగా సంకల్పవేగము తగ్గుకొలది శ్వాస పరిమితి తగ్గుచుండును. నిర్వికల్ప సమాధిలో సహజ కుంభక మేర్పడును. ఉదానవాయువు సహజ కుంభకమున నున్నది. స్పర్శ జ్ఞానముండదు. శరీరము జడమైయుండును. త్వగింద్రియ కీలక స్థానము కైవల్యస్థానము గనుక కంఠమేకైవల్య స్థానము. ఈ ఉదానవాయువే భీముడు. పాండవులు

ఏకచక్రపురమున బ్రాహ్మణ వేషధారులై ఉన్నపుడు భీమసేనునకు మంత్రసిద్ధుడనిపేరు. ఈతడే బకాసురుని సంహరించినది.

“మాటలుడుగకున్న మంత్రంబు దొఱకడు
మంత్రముడుగకున్న మనసు నిలదు
మనసునిలపకున్న మరిముక్తిలేదయా
విశ్వదాభిరామ విసురవేమ” వేమనయోగివాణి.

తా || మనసులో అనుకొనుట సంకల్పములు, ఈ సంకల్పములే మాటలు, ఈ మాటలు వ్రాస్తే అక్షరములు. ఈ అక్షరపంక్తులు అచ్చువేసినచో గ్రంథమగును. ఈ మాటలు ఉడిగితే మంత్రము చిక్కును. “ఓం నమశివాయ”, “ఓం నమోనారాయణాయ”, “ఓం నమోభగవతే వాసుదేవాయ”, “శ్రీరామ రామ రామ” ఇవి అన్నియు మంత్రములే, మాటలణగనిదే మంత్రము దొఱకడు, మంత్రమనగా నేది? అజపానామ గాయత్రీయగు “సోఽహం” అజప యనగా సగం స్త్రీ పోలిక, సగం పురుష పోలికగల ఆకృతికి అజపమని అర్థము. హంస మంత్రమే “హకారశ్చివ రూపాయః సకారశ్చక్తిరుచ్యతే” ‘హ’ కారము శివుడు, ‘స’ కారము పార్వతి. శివపార్వతుల ఏకత్వస్వరూపమే అర్ధనారీశ్వరుడు, పూరకము శివుడు, రేచకము పార్వతి, ఈ రేచక పూరక స్వరూపముతో ‘హంస’ మంత్రమును జీవుడు జాగ్రత్, స్వప్న, సుషుప్తి అవస్థలయందు ఆత్మారాముని జపించు చుండును. ఒకదినమునకు 21600సార్లు ఈహంస మంత్రము నడుచు చున్నది. సంకల్పాదులుడిగితే ఈ మంత్రము దొఱకును. ఈ మంత్రము

కూడా ఆగితే మనసు నిలుచును. మనస్సు వృత్తిరహితమైతేనే ముక్తి. ఉదానవాయువు రేచకపూరక వృత్తులు ఉడుగుచుండగా అంతర్ముఖ వృత్తి ఏర్పడుచుండగా మనసులీనమగును. మనోమారుతములేకమై సహజకుంభక మేర్పడుటయే సమాధి.

ఇదియే జీవన్ముక్తి. ఉదానవాయు స్వరూపుడే మంత్రసిద్ధుడగు భీముడు, జిహ్వ చాపల్యమే బకాసురుడు. తురీయ పథమున అమృతపానముజేసిన వారికి జిహ్వచాపల్యముండదు.

లాక్షా గృహమునుండి సొరంగ మార్గమున నిద్రించుచున్న ధర్మజ, అర్జున, నకుల, సహదేవుల, కుంతీదేవితో సహా అందరిని తన భుజముమీద వేసుకొని అరణ్యముచేరినవాడు భీముడని భారతముననున్నది.

3. సమానవాయువు :- ప్రాణాపాన రేచకపూరక రాపిడిచే ఉష్ణత్వ మేర్పడును. ఈ యుష్ణమే సమానవాయువు. మనము భోజనముచేసిన పదార్థముల నిద్రలో జీర్ణింపజేసి 72వేల నాడులకు కావలసిన రసముల తయారుచేయునది ఈ సమానమే. నిద్రకు స్థానము అగ్నిస్థానమగు నేత్రము. ఈతడే అర్జునుడు. భగవద్గీతలో అర్జునకు గుడాకేశుడనియున్నది. గుడాకము అనగా? నిద్ర. నిద్రకు ఈశుడు:- సమానవాయుస్థానమగు నేత్రము.

4. ప్రాణవాయువు :- రేచించునదియు, నీటిని త్రాగునదియు నిదియే, ప్రాణవాయువునకు స్థానము హృదయమని శాస్త్రములందున్నది. గురువులు శిష్యులకు రహస్యవిచారమున హృదయమును వాక్కునందు అనగా ఆపోస్థానంబగు నోటియందే నిరూపింతురు. “వాజ్మేమనసి ప్రతిష్ఠితాం, మనసే వాచి ప్రతిష్ఠితాం” అని ఐతరేయోపనిషత్తునందున్నది. మున్ముందు “హృదయకమల” విచారమున విపులముగా తెలియగలము. ఈ ప్రాణ వాయువే నకులుడు.

అపానవాయువు :- పూరకవృత్తి అపానము. ఇది అన్నమును మ్రింగునదని ఉపనిషత్తులందున్నది. పాయురింద్రియ స్థానమున అపాన వాయువుండునని శాస్త్రములందున్నను, ప్రాణేంద్రియము కారణమైనచో పాయురింద్రియము కార్యము, కార్యము కారణమందిమిడి యుండుటచే, కార్యమునకంటే కారణమే ముఖ్యము కనుక పృథ్విస్థానము నందే రహస్య విచారమున గురువులు బోధింతురు. కనుక అపానవాయు స్థానము పృథ్వి స్థానమగు ప్రాణము. ఈ అపానవాయువే సహదేవుడు.

కుంతీదేవి పుత్రులు ధర్మరాజు, భీముడు, అర్జునుడు ముగ్గురు మాత్రమే. నకుల సహదేవులు మాద్రీదేవి తనయులు. కవలపిల్లలు. ప్రాణాపాన వృత్తులగు రేచక పూరకములే కవలపిల్లలగు నకుల సహదేవులు. ఒకటి విడచి ఒకటియుండవు. ఇట్లు పంచపాండవులు పంచప్రాణ వాయువులని అంతరార్థమున తెలియవలెను.

5. అగ్నిపంచకము :- జ్ఞానేంద్రియములు తెలుసుకొనునవి.
1. శ్రోత్రము, 2. త్వక్, 3. చక్షు, 4. జిహ్వ, 5. ప్రాణము.

1. శ్రోత్రము = చెవి, శబ్దమును తెలుసుకొనును, 2. త్వక్ = చర్మము స్పర్శముల అనగా చల్లదనము, వెచ్చదనమును, మృదుత్వ కఠినత్వముల నెఱుగును, 3. చక్షు = నేత్రము రూపముల జూచును. 4. జిహ్వ = నాలుక ఉప్పు, పులుసు, కారము, తీపి, వగరు, చేదు, షడ్రుచుల తెలియును.
5. ప్రాణము = ముక్కు సుగంధ, దుర్గంధముల నెఱుంగును. జ్ఞానేంద్రియాలకు బుద్ధీంద్రియములనికూడ పేరుగలదు.

6. జలపంచకము :- విషయములు, జ్ఞానేంద్రియములకు తెలియబడు శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములు 25 తత్త్వముల స్వభావముల తెలుసుకొంటిమి.

పంచభూతములు :-

శ్లో॥ యత్యతినం సా పృథివీ యద్రవం తదాపో ।
యదుష్ణం తత్రేజో, యత్సంచరతి సవాయుః ॥
యత్సుషిరం తదాకాశం ॥ శారీరకోపనిషత్.

తా॥ ఏది కఠినముగా నుండునో అది భూమి. ఏది ద్రవపదార్థమో అది నీరు, ఏది వెచ్చగనుండునో అది అగ్ని. ఏది చరించునో లేక చలించునో అది వాయువు. ఏది రంధ్రమో లేక బయలో అది ఆకాశము.

పంచభూతాంశములు :-

శ్లో॥ అస్తి చర్మనాడీ రోమ మాంసాశ్చేతి పృథివ్యంశాః
మూత్రశ్లేష్మ రక్త శుక్ల స్వేదా అంబంశాః
క్షుత్తృష్ణాంస్య నిద్రామైధునాన్యగ్నేః
ప్రచార విలేఖన స్థూలాక్షున్నేషనిమేషాదివాయోః
కామ క్రోధ లోభ మోహ భయన్యాకాశస్యః ॥

తా॥ ఎముకలు, చర్మము, నాడులు, వెంట్రుకలు, మాంసము, భూమి అంశాలు. మూత్రము, కఫము, రక్తము, శుక్లము, చెమట, దప్పిక, సోమరి తనము, నిద్ర, సంభోగము, అగ్ని అంశములు. ప్రచారము, వ్రాయుట, కన్నుమూయుట, తెఱచుట, వాయువంశములు, కోరిక, కోపము, దురాశ, మోహము, భయము ఇవి ఆకాశాంశములు.

...

సూరి పంచీకరణ చక్రము

పంచతన్మాత్రాలు	శబ్దము	స్వరము	రూపము	రసము	గంధము
పంచతన్మాత్రాలు	ఆకాశము 1/2 కూటస్థుడు జ్ఞాత 5	చంద్రుడు మనస్సు 1	బృహస్పతి బుద్ధి 2	క్షేత్రజ్ఞుడు చిత్తము 3	రుద్రుడు అహంకారము 4
ఆకాశపంచకం- అంతకరణములు	విశ్వయోని వ్యానమును 1	వాయువు 1/2 అజాధి ఉదానము 5	జయరాధి సమానము 2	విశిష్టాది ప్రాణము 3	విశ్వకర్త అపానము 4
వాయుపంచకం- ప్రాణవాయువులు	దిగధి శ్రోత్రము 1	వాయువ్యధి త్యక్ 2	అగ్ని 1/2 సూర్యధి చక్షు 5	వరుణాధి జిహ్వ 3	అశ్వినీదేవతలు స్థూణము 4
అగ్నిపంచకం- జ్ఞానేంద్రియములు	శబ్దము 1	స్పర్శము 2	రూపము 3	జలము 1/2 రసము 5	గంధము 4
జలపంచకం- విషయములు	అగ్ని వాక్ 1	ఇంద్రుడు పాణి 2	విష్ణువు పాద 3	ప్రజాపతి గుహ్యము 4	పృథ్వీ 1/2 మృత్యువు పాయువు 5

వ్యావహారికము

(1) ఈ జ్ఞాత వ్యానవాయువుతో సంబంధించి శ్రోత్రేంద్రియము ద్వారా శబ్దము నెఱింగి వాగింద్రియముతో మాటలాడుచున్నది.

(2) ఈ జ్ఞాత మనస్సుతో కలియగానే ఉదాన వాయువుతో సంబంధించి త్వగింద్రియముద్వారా స్పర్శము నెఱుంగుచు వాణీంద్రియముచే హానా దానములజేయుచున్నది.

(3) ఈ జ్ఞాత బుద్ధితో కలియగానే సమానవాయువుతో సంబంధించి చక్షురింద్రియము ద్వారా రూపమునెఱింగి పాదేంద్రియముతో గమనా గమనముల చేయుచున్నది.

(4) ఈ జ్ఞాత చిత్తముతో కలియగానే ప్రాణవాయువుతో సంబంధించి జిహ్వేంద్రియము ద్వారా రసము నెఱింగి గుహ్యేంద్రియముచే సురతా నందము ననుభవించుచున్నది.

(5) ఈ జ్ఞాత అహంకారముతో కలియగానే అపానవాయువుతో సంబంధించి ఘ్రాణేంద్రియముద్వారా గంధము నెఱింగి పాయురింద్రియముతో మలవిసర్జనము చేయుచున్నది.

ఇంద్రియాది దేవతలు

ఆకాశ పంచకమునకు :-

కూటస్థుడు, చంద్రుడు, బృహస్పతి, క్షేత్రజ్ఞుడు, రుద్రుడు వాయు పంచకమునకు :-

విశ్వయోని, అజాధి, జయాధి, విశిష్టాధి, విశ్వకర్త

అగ్ని పంచకమునకు:- దిగధి, వాయవ్యధి, సూర్యుడు, వరుణాధి, అశ్వినీదేవతలు,

పృథ్వి పంచకమునకు :- అగ్ని, ఇంద్రుడు, విష్ణువు, ప్రజాపతి, మృత్యువు.

లయచింతన

అనాత్మయు, అనాత్మజ్ఞానమునుజేరి బంధము, బంధము = ముడి. ఈ జ్ఞాత యిరువదినాలుగు తత్త్వములతోజేరి జీవసృష్టిలో మునుగుట అనబడు బంధమున పడుచుండును. మోక్షమనగా విడుదల. అంతఃకరణ అంతర్ముఖమై ధరించిన బ్రహ్మకారవృత్తి జ్ఞేయమైనపుడు బ్రహ్మజ్ఞానము కలుగును. బ్రహ్మజ్ఞాన పరిపక్వముచే కైవల్యసిద్ధియగును. అప్పుడిరువదినాలుగు తత్త్వములకు జ్ఞాతకును వినియోగమగును.

ఎట్లనగా :-

- (1) పృథివికిని జలమునకును వియోగమయ్యెను. పృథివి యిచ్చిన కఠినత్వమును పృథివి తీసికొనగా గుప్తేంద్రియమును, ఆనంద విషయమును, ప్రజాపత్యధిదేవతతో కూడ తమకు కారణమైన జలమునందు లీనమయ్యెను.
- (2) పృథివికిని అగ్నికిని వియోగమయ్యెను. పృథివి యిచ్చిన కఠినత్వమును పృథివి తీసికొనగా పాదేంద్రియమును, గమనా గమన విషయమును, విష్ణుధిదేవతతో కూడ తమకు కారణమైన అగ్నియందు లీనమగును.
- (3) పృథివికిని వాయువునకును వియోగమయ్యెను. పృథివి ఇచ్చిన కఠినత్వమును పృథివి తీసికొనగా పాణీంద్రియమును, హానాదాన విషయమును, ఇంద్రాది దేవతతో కూడ తమకు కారణమైన వాయువునందు లయమగును.
- (4) పృథివికిని ఆకాశమునకును వియోగమయ్యెను. పృథివి యిచ్చిన

కఠినత్వమును పృథివి తీసికొనగా వాగింద్రియమును, వక్తవ్య విషయమును, అగ్న్యధిదేవతతో కూడ తమకు కారణమైన ఆకాశమున లీనమగును. (5) పృథివి యిచ్చిన నాలుగు పరకభాగములును, పృథివిలో చేరినందున పాయురింద్రియమును మలవినర్జన విషయమును, మృత్యువధి దేవతతో కూడ తమకు కారణమైన పృథివియందు లయమగును.

(1) అగ్నికిని పృథివికిని వియోగమగును. అగ్ని యిచ్చిన యుష్ణత్వము అగ్నితీసికొనగా ఘ్రాణేంద్రియమును, గంధవిషయమును, అశ్విన్యధి దేవతతోకూడ తమకు కారణమైన పృథివియందు లీనమగును. (2) అగ్నికిని జలమునకును వియోగమగును. అగ్నియిచ్చిన యుష్ణత్వమగ్ని తీసికొనగా జిహ్వేంద్రియమును, రసవిషయమును వరుణాది దేవతతో కూడ తమకు కారణమైన జలమునందు లయమగును. (3) అగ్నికిని వాయువునకును వియోగమగును. అగ్నియిచ్చిన యుష్ణత్వము అగ్నితీసికొనగా త్వగింద్రియ మును, స్పర్శవిషయమును, వాయ్వధిదేవతతో కూడ తమకు కారణమైన వాయువునందు లీనమగును. (4) అగ్నికిని ఆకాశమునకును వియోగ మగును. అగ్నియిచ్చిన యుష్ణత్వము అగ్ని తీసికొనగా శ్రోత్రేంద్రియమును, శబ్దవిషయమును, దిగధిదేవతతో కూడ తమకు కారణమైన యాకాశమున లీనమగును. (5) అగ్ని యిచ్చిన నాలుగు పరక భాగములును అగ్నిలో చేరినందున చక్షురింద్రియము సూర్యాధి దేవతతో కూడ తమకు కారణమైన అగ్నిలో లీనమగును.

(1) ఆకాశమునకును జలమునకును వియోగమగును. ఆకాశ మిచ్చిన అవకాశమును ఆకాశము తీసికొనగా చిత్తమును, చేత్త యితవ్య విషయమును, క్షేత్రజ్ఞాధి దేవతతో కూడ తమకు కారణమైన జలమునందే లీనమగును. (2) ఆకాశమునకును, అగ్నికిని వియోగమగును. ఆకాశము తానిచ్చిన అవకాశమును తాను తీసికొనగా, బుద్ధియును, బోధవ్య విషయమును

బృహస్పత్యధిదేవతతో కూడ తమకు కారణమైన అగ్నియందు లీనమగును.

(3) ఆకాశమునకును, వాయువునకును, వియోగమగును. ఆకాశమిచ్చిన అవకాశము ఆకాశము తీసికొనగా మనస్సును, మంత్రవ్య విషయమును చంద్రాధిదేవతతోకూడ తమకు కారణమైన వాయువునందే లీనమగును.

(4) అహంకారము శీఘ్రముగాపోవునది కాదుగనుక అట్లే యుండును.

(1) వాయువుకును పృథివికిని వియోగమగును. వాయువిచ్చిన చలనత్వమును వాయువు తీసికొనగా అపానవాయువును, విసర్జన విషయమును విశ్వకర్త అధిదేవతతో కూడ తమకు కారణమైన పృథివియందే లయమగును. (2) ప్రాణవాయువు నిలిచియుండును. (3) వాయువునకును, అగ్నికిని వియోగమగును. వాయువిచ్చిన చలనత్వమును వాయువు తీసికొనగా సమానవాయువును, అన్నరసమును విభజించు విషయమును, జయాధి దేవతతో కూడ తమకు కారణమైన అగ్నియందు లీనమగును. (4) వాయువుకును, ఆకాశమునకును వియోగమగును. వాయువు తానిచ్చిన చలనత్వమును తానుతీసికొనగా వ్యానవాయువును, అన్నరసమును డెబ్బదిరెండువేల నాడులకుపంచు విషయమును విశ్వయోగ్యధిదేవతతోకూడ తమకు కారణమైన ఆకాశమున లయమగును.

(1) ఇప్పుడు ఆకాశమునకును, పృథివికిని వియోగమగును. ఆకాశమిచ్చిన అవకాశము ఆకాశము తీసికొనగా అహంకారమును, అహంకర్తృత్వ విషయమును, రుద్రాధి దేవతతోకూడ తమకు కారణమైన పృథివియందు లయమగును. (2) అహంకారము పోయిన మూడు గడియలకు వాయువునకును జలమునకును వియోగమగును. వాయువిచ్చిన చలనత్వమును వాయువు తీసికొనగా ప్రాణవాయువును, నీటిని ద్రాగు విషయమును విశిష్టాధిదేవతతో కూడ తమకు కారణమైన జలమునందు లీనమగును. (3) ఆకాశముయొక్క నాలుగు పరకభాగములును ఆకాశములో చేరినందున

జ్ఞాత తనకు కారణమైన ఆకాశమున లీనమయ్యెను. (4) వాయువుయొక్క నాలుగు పరకభాగములును వాయువులోచేరినందున ఉదానవాయువును పలికించు విషయమును, అజాధిదేవతతో కూడ తమకు కారణమైన వాయువు నందే లీనమగును, రూపము రూపమునందే లయమగును.

(1) పృథివ్యంశము తన గంధతన్మాత్రతో కూడ తనకు కారణమైన జలమునందు లీనమయ్యెను. (2) జలాంశము తన రసతన్మాత్రతో కూడ తనకు కారణమైన అగ్నియందు లీనమయ్యెను. (3) అగ్న్యంశము తనరూప తన్మాత్రతోకూడ తనకు కారణమైన వాయువునందు లీనమయ్యెను. (4) వాయ్వంశము తనస్పర్శ తన్మాత్రతోకూడ తనకు కారణమైన ఆకాశమునందు లీనమయ్యెను. (5) ఆకాశాంశము తనశబ్దతన్మాత్రతోకూడ అహంకార తత్త్వమున లీనమయ్యెను. అహంకారతత్త్వము మహత్తత్త్వమునందు లీనమయ్యెను. మహత్తత్త్వ మవ్యక్తతత్త్వమునందు లీనమయ్యెను. అవ్యక్త మనగా సమష్టజ్ఞానము. సూర్యోదయముచే చీకటి నశించునట్లు హస్తమస్తక యోగముచే నేర్పబడిన బ్రహ్మజ్ఞానముచే అజ్ఞానము నశించును. అజ్ఞానము నశించుటే మహాప్రళయము. అజ్ఞానము నశించిన వెంటనే శబలబ్రహ్మము అను పేరుపోయి శుద్ధబ్రహ్మము నిలుచును.

...

అ॥ సకలరత్నపూర్ణ సర్వవసుంధరా
చక్రదానవిధియు సరియనంగ ।
రాదు విశ్వవేద రాశిసారాధ్యాత్మ
విద్యనిచ్చుటకు వివేకధుర్య ॥

తా॥ ఓ శుకయోగీ! సమస్త నవరత్నములచే నిండిన భూలోకము నంతటిని దానముచేసిన పుణ్యము బ్రహ్మవిద్యను దానము చేసిన పుణ్యముతో సమానము కాదని వేదవ్యాసుడు చెప్పెను.

(భారతము శాంతిపర్వము 5వ అశ్వా, 159వ పద్యము.)